

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer[®]

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

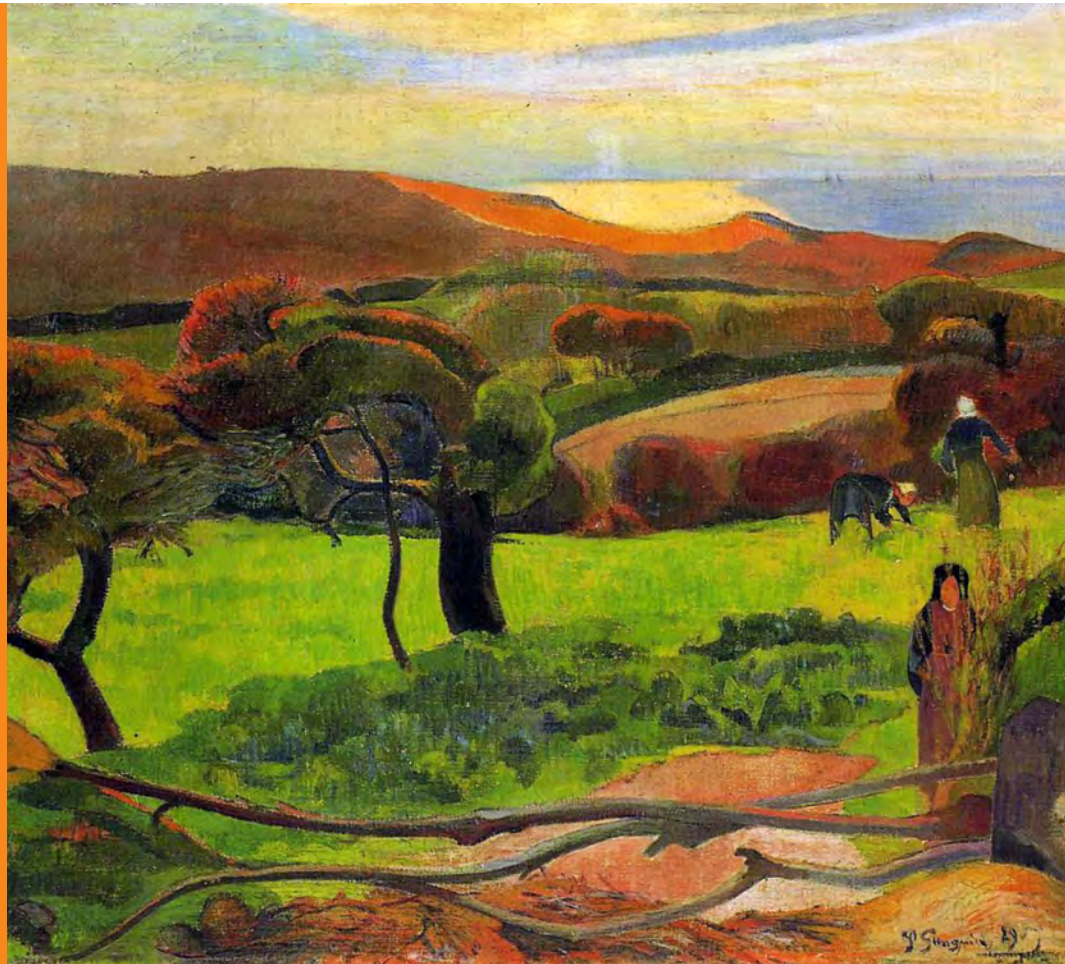
Licht op... Hebben
we onze lessen
geleerd?

De mensheid, de
sleutel tot harmonie
in de natuur

Een spirituele kijk op
communicatie

Over het uitsterven
van dieren en
planten

Theosofische invloed
op kunst & design

Les Champs au bord de la mer,
Paul Gauguin.

Inhoud Lucifer – de Lichtbrenger

42e jaargang | nummer 4 | augustus 2020

Licht op ... Hebben we onze lessen geleerd?

p. 106

Het coronavirus laat ons zien waar de zwakke plekken in de samenleving zitten. Er is een algemeen besef dat we deze onbalans en tekortkomingen moeten overwinnen. Hoe kunnen we dat bereiken? Wat daarvoor nodig is, is het opbouwen van een wereldbeeld op basis van onze idealen. Maar hoe doen we dat?

Herman C. Vermeulen

De mensheid, de sleutel tot harmonie in de natuur

p. 109

De natuur is niet alleen de flora en fauna. Vanuit theosofisch perspectief behoort *alles* wat we zien en niet zien tot de natuur. Vanuit dit veel grootsere perspectief krijgen de begrippen mensheid en harmonie een heel andere inhoud.

Barend Voorham

Een spirituele kijk op communicatie Van stress naar Zen

p. 116

Deel 3 van een serie artikelen 'Van stress naar Zen', waarin een aantal sleutels wordt aangereikt om beter met stress om te gaan, zelfs te voorkomen en wellicht ook anderen hierbij te helpen.

Erwin Bomas

Theosofie in de Natuur Over het uitsterven van dieren en planten

p. 126

Het is algemeen bekend dat gedurende de lange levensgeschiedenis van onze Planeet Aarde, de wezens van de verschillende natuurrijken zich in steeds andere vormen hebben uitgedrukt. Wat is eigenlijk een planten- of diergroep? Waarom verschijnen en verdwijnen ze van het toneel?

Henk Bezemer

Theosofische invloed op kunst & design in Berlijn

Van Blavatsky tot iPhone

p. 130

Dit artikel is een lezing die gehouden is ter introductie van de *International Theosophy Conference (ITC)* in Berlijn in 2018. In 2018 vond het ITC in Berlijn plaats en is gekozen om deze connectie te belichten vanuit de invalshoek van kunst en design.

Bouke van den Noort

Uw Vragen

137

- » Waarom is Pluto geen planeet meer?
- » Mars is in slaap. Heeft Mars nog wel invloed op het zonnestelsel?
- » Invloed van goden en mensen
- » Het ontwikkelen van vaardigheden
- » Kun je met angst geboren worden?

Activiteiten Agenda

140

- » Online lezingen in september en oktober
- » Online cursussen *Anders Denken* en *Levenswijsheid*

Licht op ...

Hebben we onze lessen al geleerd?

De werkelijkheid maakt ons duidelijk dat het coronavirus ons nog niet met rust laat. Het virus zet ons nog steeds onder druk, en zelfs meer dan in het begin van de coronapandemie. We proberen voortdurend oplossingen te bedenken om ons aan de druk van het virus te ontworstelen. De regels die in het begin goed geholpen hebben om de uitbraak van het virus te onderdrukken en beheersen, knellen steeds meer.

Zoals wij al schreven in ons recent verschenen themanummer 'Leren van de pandemie' (dat kan gedownload worden vanaf www.blavatskyhouse.org), laat het virus ons zien waar de zwakke plekken in de samenleving zitten: het geeft ons huiswerk om deze onbalans en tekortkomingen te overwinnen.

Een prachtig voorbeeld las ik over een van de favela's in Rio de Janeiro, waar de overheid niets deed voor daar in armoede levende mensen. De mensen zagen dat er wel degelijk iets gedaan moest worden en begonnen zelf met heel eenvoudige middelen allerlei noodvoorzieningen op te bouwen, uiteindelijk met groot succes. Dit is een bewijs van de inherente kracht en creativiteit die groepen of volken bezitten.

De overgangsfase als snelkookpan

De coronasituatie is een soort snelkookpan: onder invloed van een verhoogde druk gaan de processen vele malen sneller. Besluiten die anders vele maanden in beslag namen voordat we iets gingen doen, werden nu in enkele dagen genomen. Daadkracht was en is vereist. Maar deze periode laat ook de onvrede zien die er leeft. Het laat ook zien dat vele milieuvraagstukken in één keer op te lossen zijn, als we ons leefpatroon drastisch durven te veranderen.

Zo'n overgangperiode is per definitie onrustig. Mensen verliezen hun houvast: ze moeten gewoonten veranderen. Zo'n periode kent vele uitdagingen en brengt vele problemen en veel onrust met zich mee, te onderscheiden in grofweg twee groepen. Problemen van het eerste type zijn: hoe lang gaat het duren voordat we weer op ons oude niveau zitten? Bijvoorbeeld, wanneer hebben we weer hetzelfde aantal klanten als voor de crisis, wanneer is onze omzet weer terug op het oude niveau? Ten tweede is er de uitdaging: het moet anders. We moeten naar andere structuren toe. COVID-19 heeft ons laten zien dat er fundamentele veranderingen noodzakelijk zijn, we kunnen zo niet doorgaan.

Deze onrust laat zich duidelijk in de samenleving zien. Om de huidige situatie zo goed mogelijk door te komen, met het minste aantal slachtoffers, is een aantal richtlijnen uitgevaardigd. Die zijn gebaseerd op de ervaring van het begin van dit jaar, met toevoeging van een aantal nuanceringen. Maar gelijktijdig zien we dat het beter is om eenvoudige richtlijnen te geven dan richtlijnen met

vele nuances en dus inconsequenties. Deze richtlijnen zijn veel moeilijker te volgen en leiden uiteindelijk tot geen enkele discipline in het gedrag. Men begrijpt de logica niet.

Uw ideaalbeeld bepaalt uw visie en acties

Kortom, de hele wereldgemeenschap zoekt naar een nieuw evenwicht. De geschiedenis heeft ons geleerd dat een cultuuromslag vele tientallen jaren in beslag kan nemen. Om zich aan de discipline te houden en om een stap te maken naar een nieuwe structuur, moet men eerst voor zichzelf een wereldbeeld vormen, een visie op basis van de idealen die we ons hebben gevormd, hoe eenvoudig ook.

Waarom is dit van belang? Omdat het type ideaal dat we hebben opgebouwd ook bepaalt welke bereidheid we hebben ons eraan te houden. Het bepaalt ook wie er volgens ons binnen onze kring hoort: voor hen zijn we bereid op te komen, ons verantwoordelijk te voelen. Het is gemakkelijk te denken 'ik ben onkwetsbaar, ik zal het niet krijgen' of 'daar kom ik nooit, dus het maakt mij niet uit'. Maar in het geval van COVID-19 kan je ook drager zijn en anderen infecteren, met alle gevolgen van dien. Dan moet je bedenken dat iedereen in jouw kring een potentieel slachtoffer is. Wil je dat?

De uitdaging is dan ook om een ideaalbeeld te vormen dat zo universeel is dat alle wereldproblemen en -vraagstukken erin zijn meegenomen. De eerste reactie daarop zal zijn: dit vereist een geweldige studie, zo'n beeld of visie opbouwen. Maar de ervaring leert dat hoe universeeler de visie is, hoe eenvoudiger de richtlijnen zijn. Denk maar aan de Universele Rechten van de Mens. Of, om een voorbeeld te geven uit de natuurkunde: de meest universele wetten kunnen in de meest eenvoudige vorm omschreven worden. Denk aan de zwaartekrachtwet, de relativiteitswet, de wet van Archimedes, enzovoort. Vaak kunnen we stellen dat hoe complexer wetten en regels zijn, des te minder ze het algemeen belang dienen.

De Theorie van Alles

Hoe kunnen we aan ons ideaalbeeld werken, zodat we dat op een zo eenvoudig mogelijke manier zo ruim mogelijk maken, en op een zo simpel mogelijke manier kunnen formuleren? Op zondag 13 september was het jaarlijkse symposium van de Theosophical Society Point Loma. Ons (online) symposium had dit jaar als thema 'De Geheime Leer, de Theorie van Alles'. Hierin werden in een aantal lezingen de drie grondstellingen uit de proloog van H.P. Blavatsky's boek *De Geheime Leer* voorgelegd en vervolgens in workshops toegepast. Het gaat om drie basisuitgangspunten: op zich eenvoudig, maar met zeer veel en zeer vergaande consequenties. Deze drie zijn de basis voor de allesomvattende filosofie waarmee elk (levens)vraagstuk verklaard kan worden. Als we deze basisgedachten gebruiken als uitgangspunt voor onze levensvisie, blijken alle problemen oplosbaar. De lezingen worden binnenkort beschikbaar gesteld op onze website www.blavatskyhouse.org. Een uitgebreider verslag zal nog voor het einde van dit jaar verschijnen, als themanummer van *Lucifer*.

De beschrijving van de drie grondstellingen in de proloog van *De Geheime Leer* is slechts zeven bladzijden lang (blz. 13-20, volgens de Engelse paginering) maar, zoals mevrouw Blavatsky zelf zegt, deze drie grondstellingen omvatten de basisprincipes van de gehele Theosofia. Zoals ik het vaak omschrijf: de drie grondstellingen zijn 'de wiskunde van de Theosofia'. Als we hier een beeld van hebben opgebouwd is de verdere uitwerking ervan in *De Geheime Leer* goed te begrijpen. Ze zijn niet zozeer moeilijk maar eerder vreemd voor onze huidige denkwijze. De toepassing ervan wordt pas complex als we willen begrijpen hoe alle wezens, door het uitoefenen van hun individuele vrije wil, een complexiteit aan gevolgen opbouwen.

Recent verschenen: een grote hulp bij het begrijpen van de Theosofia

Karmisch is er voorzien in een heel goede hulp bij het begrijpen van de Theosofia. Binnen onze organisatie zijn wij bekend met de werken van dr. De Purucker. G. de Purucker heeft, met behulp van zijn medewerkers, vele boeken geschreven, die alle prima hulpmiddelen zijn om de Theosofia beter te begrijpen. Natuurlijk zijn er ook anderen die hun best hebben gedaan om *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky toegankelijk te maken, zoals bijvoorbeeld de in 2010 gepubliceerde uitgave van *The Secret Doctrine Commentaries*, samengesteld door Michael Gomes en uitgegeven door Stichting I.S.I.S. Daarin is mevrouw Blavatsky zelf aan het woord, in een logestudie over *De Geheime Leer* met theosofische studenten.

Wij zijn dan ook blij u mee te delen dat de twaalfdelige serie *Esoteric Teachings* van G. de Purucker nu compleet te koop is, na het verschijnen van het laatste nog ontbrekende deel, nummer 8. Deze twaalf deeltjes zijn van het begin tot het eind een zeer grote hulp om de Theosofia beter te leren begrijpen, en daarmee ook *De Geheime Leer* minder geheim te maken voor ons.

Waarom dit alles?

Maar bedenkt u bovenal dat de Theosofia ons niet is aangereikt om er een fijne intellectuele studie van te maken, maar omdat, zoals we in het begin van deze 'Licht op' hebben laten zien, er een noodzaak is om een groot en universeel ideaalbeeld te kunnen opbouwen over de structuur van het AL, waarin allen, niemand uitgezonderd, deel zijn van één Universele Broederschap.

Herman C. Vermeulen

De mensheid, de sleutel tot harmonie in de natuur

Kerngedachten

- » Monaden: in essentie grenzenloze bewustzijnscentra. Ze leven en groeien in samenwerking met elkaar; zonder interactie is er geen leven.
- » Het bewustzijn-substantiebeginsel is onvernietigbaar.
- » Elk wezen geeft op eigen unieke wijze uitdrukking aan het ENE LEVEN.
- » Natuur: krachtenveld van oneindige aantallen op elkaar reagerende levende wezens.
- » De lagere rijken der natuur emaneren uit de hogere rijken. Elk natuurrijk heeft zijn functie in het geheel.
- » De natuur is niet volmaakt.
- » Wetten der natuur zijn de gewoontepatronen van goddelijke wezens. De hoogste Wet is mededogen.
- » Het kenmerk van menselijk bewustzijn is denken. We zijn nog maar beginnende denkers.
- » Verkeerd (zelfzuchtig) aanwenden van het denken schept disharmonie in de natuur.
- » Ons denkbeeld drukt patronen af op het bewustzijn van de dieren, onze jongere broeders.

Van 23 tot en met 26 juli vond de ITC (International Theosophical Conference) plaats. Eigenlijk zou de conferentie dit jaar in Brasíla worden gehouden, maar de pandemie gooide roet in het eten. Dankzij een grote krachtinspanning van vele vrijwilligers is het toch gelukt de ITC te laten plaatsvinden, zij het online.⁽¹⁾

Het thema van dit jaar was ‘De mensheid, de sleutel tot harmonie in de natuur’. We plaatsen hier integraal de *keynote*-lezing over dit thema.

Beste vrienden, medestudenten in de Theosofie,

Is het je weleens opgevallen dat als mensen over de natuur praten, ze dat doen alsof de natuur een onafhankelijk fenomeen is, los van de mens. Maar de natuur als een op zichzelf staand iets, bestaat niet. De natuur is geen entiteit. En een mens staat er op geen enkele manier los van.

De natuur?

Wat is de natuur?

We kunnen die vraag beantwoorden met een tegenvraag: wat is de natuur niet? De natuur is volgens ons het agglomeraat van alle levende wezens. Niet één uitgezonderd. Velen van ons zullen dan denken aan mensen, dieren, planten, misschien zelfs mineralen. En natuurlijk zijn dat allemaal levende wezens en behoren ze tot de natuur. Maar theosofen gaan een stap verder. We zeggen dat *alles* leeft. Alles wat we zien en niet zien is een levend

wezen. Allen handelen, reageren en zijn het voorwerp van de acties en reacties van anderen. Dus atomen, moleculen, cellen, virussen, bacteriën, planeten, kometen, sterren, universa — alles is een levend, bewegend en groeiend wezen, niet wezenlijk anders dan wij.

De natuur is dus veel meer dan wat er in het algemeen onder verstaan wordt. ‘Boven’ het mensenrijk leven wezens met een veel groter bewustzijnsbereik en meer verfijnde vermogens; noem ze goden als je wilt. En ‘onder’ het mineralenrijk zijn er de zogenaamde elementaire wezens die ook tot de natuur behoren, maar onbekend bij de huidige wetenschap zijn. Ze zijn allen onderling van elkaar afhankelijk. Ze maken niet alleen deel uit van de natuur; ze *zijn* de natuur. De natuur is dus niet iets wat buiten de mens staat, maar de mens is een integrerend en onafscheidelijk deel ervan. Als je daar verder over nadenkt, dan zie je ook dat al die

samenstellende delen nodig zijn voor de hele structuur, die abstracte structuur, die we de natuur noemen.

Bewustzijn-substantie

In dat opzicht is er geen wezenlijk verschil tussen wat in onze menselijke taal materie of substantie wordt genoemd, en bewustzijn. Er is geen wezenlijk verschil tussen de tastbare materie – de atomen en moleculen die ons lichaam en het lichaam van planten en dieren vormen en waarmee we onze huizen, onze auto's, onze vliegtuigen bouwen – en ons denk- en geestelijk bewustzijn. Alles is leven. Dode materie bestaat niet. Er is wat je zou kunnen noemen bewustzijn-substantie, of substantie-bewustzijn. Het is in essentie hetzelfde. Het leven is bewustzijn, is substantie, is de natuur. H.P. Blavatsky noemt het in *De Geheime Leer* het Substantiebeginsel.⁽²⁾

Er is weliswaar verschil tussen materie en geest, maar dat is niet essentieel. Het is hetzelfde soort verschil als tussen ijs, vloeibaar water en waterdamp. We komen daar nog op terug.

Het is dus volkomen waar dat alles materie is, zoals Meester K.H. in een van zijn brieven aan Sinnett stelt.⁽³⁾ Maar materie is leven en alles leeft. We zeiden net al dat alles handelt en op elkaar reageert. Dat betekent dat de materie, handelend of gedreven door een innerlijke kracht, door leven, in een constante staat van beweging is. Ze verkeert nooit in een staat van rust. Ze verandert altijd. De natuur is dan ook een krachtenveld van oneindig veel op elkaar inwerkende levende wezens.

Substantie-leven is onverwoestbaar

Een volgende gedachte is dat substantie – of leven – onverwoestbaar is. Met andere woorden, elk deel van dat agglomeraat van levende delen dat we de natuur noemen zal nooit ophouden met bewegen, handelen, reageren. Plato maakt in een van zijn dialogen een onderscheid tussen beweging en zelfbeweging.⁽⁴⁾ Hij zegt dat als je iets in beweging zet, het ooit zal stoppen met bewegen. Maar iets dat uit zichzelf beweegt, zal nooit ophouden en is ook altijd in beweging geweest. Elk wezen is, met andere woorden, een eeuwigheidspelgrim. Het is er altijd al geweest en zal er altijd zijn. Elk wezen is in essentie een grenzenloos centrum van bewustzijn.

Monaden

Zo'n grenzenloos bewustzijnscentrum wordt in de theosofische literatuur een monade genoemd. De natuur bestaat uit talloze scharen van monaden. Over de monade zegt

H.P.B. in *De Geheime Leer*: "... het is het enige onsterfelijke en eeuwige principe in ons".⁽⁵⁾

Hoewel al deze monaden in essentie hetzelfde zijn – grenzenloos bewustzijn – zijn ze alle in hun verschijningsvorm per definitie verschillend van elkaar. Ze zijn als manifestatie verschillend. Immers, als ze in hun verschijningsvorm hetzelfde waren, zouden er geen scharen van monaden zijn, maar slechts één.

Deze verschillen tussen monaden komen voort uit de mate waarin de vermogens en potenties die inherent zijn aan de monade, zijn ontwikkeld. Elke monade brengt steeds meer vermogens en potenties en capaciteiten naar buiten, ontwikkelt zich en breidt zich uit. De mate waarin een monade zich heeft ontwikkeld, bepaalt zijn status. Er is dus een menselijke monade, ofwel een monade die bezig is het menselijk bewustzijn – *manas*, denkbewustzijn – te ontwikkelen. Er is een dierlijke monade. Die heeft de status van dier bereikt en ontwikkelt het dierlijke bewustzijn. Er is een plantaardige monade, een goddelijke monade, een supergoddelijke monade, enzovoort.

Nu kan een monade zich alleen maar uitdrukken of manifesteren in samenhang en samenwerking met andere monaden. Het is onmogelijk om als een geïsoleerd individu te groeien, ja, het is zelfs onmogelijk om zich als een op zichzelf staande, individuele monade te manifesteren. Waarom? Omdat er altijd een wisselwerking is. Zonder interactie is er geen leven. Er is dus een mengeling, een vermenging, een samenwerking van ver en minder ver ontwikkelde bewustzijnen. Geen enkele monade kan leven en groeien en zich ontwikkelen zonder die samenwerking. Die samenwerking komt tot uiting in wat we hiërarchieën noemen.

Hiërarchieën

Hiërarchieën laten prachtig zien hoe de samenwerking tussen al deze verschillende monaden verloopt.

Een hiërarchie is in de eerste plaats een eenheid. Alle wezens die tot die hiërarchie behoren, hebben een gemeenschappelijke top van waaruit hetzelfde leven door de hele hiërarchie stroomt. Alle monaden zijn daarin geworteld. Uit de top van de hiërarchie vloeien allereerst de goddelijke wezens voort; de meest ontwikkelde wezens van die hiërarchie. Zij leven in de goddelijk-geestelijke sfeer of wereld. In religies worden ze aangeduid met verschillende namen: goden, godheden, Dhyān-Chohans, Elohim. Deze goddelijke monaden stralen een sfeer uit waarin iets minder goddelijke wezens zich kunnen manifesteren. Monaden die overeenkomen met deze sfeer, omdat

ze de kenmerken en ontwikkelingsgraad ervan hebben, worden erdoor aangetrokken. Deze minder goddelijke, maar nog steeds goddelijke monaden stralen ook een sfeer uit, waartoe de monaden die de karakteristiek ervan hebben, worden aangetrokken. En zo verder. Zo vloeien de rijken van de natuur uit elkaar voort. Er zijn goddelijke rijken, dan is er het mensenrijk, het dierenrijk, het plantenrijk, het minerale rijk en de elementaire rijken. Deze hele hiërarchie van wezens is de Natuur: zichtbaar voor ons en – het meeste – onzichtbaar.

Overigens is er boven deze hiërarchie nog een andere hiërarchie, en binnen elk natuurrijk is er ook weer een hiërarchische structuur. De natuur herhaalt zich overal. We zien overal dezelfde patronen.

Elk natuurrijk heeft zijn functie

De verschillende rijken van de natuur werken nauw samen. Er zijn mensen die beweren dat de natuur het zonder mensen kan stellen. Wij denken dat dit niet kan. De mensheid heeft een speciale functie binnen het planetaire leven. Elk natuurrijk heeft zijn functie in de hiërarchie. Wij mensen, bijvoorbeeld – en met mensen bedoel ik menselijke monaden, of monaden die *manas* ontwikkelen – hebben de lagere rijken nodig om ons te manifesteren. Ons lichaam bestaat uit levende cellen, levende atomen, die behoren tot wat we de materiële natuurrijken kunnen noemen. Ons darmstelsel maakt deel uit van het plantenrijk. We beseffen het misschien niet, maar we hebben ook een dierlijk element in ons: de begeerte of *kāma*. Het is evenzeer een aspect dat deel uitmaakt van ons bewustzijn. En onze geestelijke en goddelijke natuur is afgeleid van de hogere rijken van de natuur. Als mens hebben we alles in ons. We kunnen niet leven zonder andere monaden. In feite zijn we de andere monaden.

En wat geldt voor één individueel mens, geldt ook voor de mensheid. Ik denk dat maar weinig mensen – zelfs theosofen – beseffen hoe alles met elkaar samenhangt, hoe alles samenwerkt in een prachtig agglomeraat van Leven.

Groei

Nu betekent leven ook groei. De interactie tussen al deze verschillende monaden heeft een doel: het vervolmaken van het bewustzijn dat deze monaden in deze grote cyclus – in een *Manvantara* – ontwikkelen. (Een *Manvantara* is de levensperiode van onze planeet Aarde.) Met andere woorden, tijdens deze enorme periode kan de mens het summum van het menszijn bereiken. We kunnen god-mensen worden.

Wat voor menselijke monaden geldt, geldt eveneens voor dieren, planten, mineralen, enzovoort. Elke monade kan in een cyclus een toestand van relatieve volmaaktheid bereiken binnen de grenzen van zijn rijk. Vervolgens gaat die over naar het volgende rijk in de volgende cyclus.

Let op: er zijn geen absolute eindpunten. Immers, als je het hoogste niveau van ontwikkeling binnen één klas hebt bereikt, dan is er een andere klas waarin je als het ware je studie kunt voortzetten. Het allereerste uitgangspunt van Theosofie is grenzenloosheid.

De natuur is niet volmaakt

Het feit dat al deze monaden zich ontwikkelen, evolueren in interactie met elkaar, impliceert dat de natuur niet volmaakt is. Hoe kan de natuur volmaakt zijn als de wezens die de natuur samenstellen niet volmaakt zijn, als wezens groeien, evolueren, leren, voortdurend veranderen?

Het idee van een volmaakte natuur komt voort uit het idee dat een volmaakt, alwetend, almachtig, scheppend wezen de natuur creëert. De natuur is echter niet geschapen. Ze is niet door een god geschapen, noch is ze toevallig geschapen, zoals de materialistische wetenschappers beweren. De natuur is het gecombineerde uitvloeisel van alle wezens, van de meest geëvolueerde die we ons kunnen voorstellen tot de meest onontwikkelde die we ons kunnen voorstellen. Zij zijn de natuur. En omdat alle monaden leren zich steeds meer en beter uit te drukken, en dus niet volmaakt zijn, is de natuur ook niet volmaakt.

Nu zal het voor ons, menselijke monaden, ongetwijfeld lijken dat de wezens die in de rijken van bewustzijn boven de onze leven, perfect zijn, net zoals een peuter denkt dat zijn vader of moeder een volmaakt mens is die alles weet. En in zekere zin zijn ze dat natuurlijk ook. De handelingen van een ouder zijn als wetten voor die peuter. Want voor het leven en de groei van een peuter heeft een ouder genoeg ervaring en kennis — daar mag je tenminste op hopen.

Eeuwige wetten zijn de gewoontepatronen van goddelijke wezens

Zoals er een verschil in ontwikkeling is tussen een kind en zijn ouders, zo is er ook een verschil tussen het mensenrijk en het godenrijk. Die relatie is precies hetzelfde zoals wij mensen ons verhouden tot het dierenrijk. Daarom lijken de gewoontepatronen van de wezens boven het mensenrijk voor ons eeuwige wetten te zijn.

Maar het zijn geen wetten. Er zijn geen natuurwetten — er zijn tenminste geen wetten in de zin dat ze door iets of iemand worden opgelegd, noch in de zin dat het mecha-

nische processen zijn.⁽⁶⁾

Vergelijk het met je eigen bewustzijn en je eigen gewoonten. Stel dat je een aquarium hebt en de vissen elke ochtend voert. Voor die vissen is het een wet dat elke ochtend op een bepaalde tijd voedsel 'afdaalt'. Of misschien een nog betere vergelijking: als je elke ochtend op een bepaalde tijd ontbijt, is dat een natuurwet voor de maagcellen in je lichaam. Zij ervaren je ontbijt als een toevloed van leven, wat zich steeds weer in een cyclisch proces herhaalt. Wat we dus natuurwetten noemen zijn de gewoonten van de wezens die in rijken (ver) boven ons leven. De gewoonten van de goden kun je zeggen. De natuur bestaat uit levende wezens. Er zijn geen mechanische processen. Het idee van een mechanische natuur is een overblijfsel van een materialistische filosofie. Als je uitgaat van een levend universum zijn de natuurwetten het resultaat van de handelingen van levende wezens.

De aarde draait dus niet mechanisch om de zon. Het is vanuit de innerlijke levensimpuls dat hij dat doet. De cyclus van zonnevlekken is geen toevallig proces, maar een gewoonte van de levende zon. Deze cyclus is overigens nauw verbonden met de rotatie rond de zon van de planeet Jupiter en beïnvloedt allerlei processen in het zonnestelsel. Wij, mensen die op de planeet Aarde leven, beginnen iets van die invloeden te begrijpen. Je ziet dus dat alles met elkaar verbonden is.

Mededogen: de WET der Wetten

De vraag kan rijzen of er een soort van hoogste wet is. Een wet waaraan andere wetten ondergeschikt zijn. Is er een diepste grondslag van de natuur? Het antwoord is: Ja, die is er. We noemen die wet Mededogen.

Het is niet uit poëtische overwegingen dat H.P. Blavatsky in *De Stem van de Stilte* mededogen de WET der Wetten noemt.⁽⁷⁾ Wat bedoelde ze daarmee?

Mededogen is geen eigenschap, maar het basispatroon van al het leven. Immers, er is eenheid. Dus alle entiteiten zijn als de takken van dezelfde boom. Ze zijn delen van elkaar. Ze leven met, voor en door elkaar en dat is precies wat we mededogen noemen.

Alaya

In *De Stem van de Stilte* zegt H.P.B. dat Mededogen Alaya's Zelf is. Wat is Alaya?

Dit Sanskrit-woord betekent letterlijk het onoplosbare. Het is een term die in het Buddhisme wordt gebruikt voor de Universele Ziel, de bron van alle wezens. Mystiek gezien is het identiek aan *Mahā-Buddhi* of aan *Mūlaprakṛiti*, de

wortelnatuur.

Alaya is een uiterst mystiek en diepgaand begrip. We kunnen er veel over zeggen. Maar het moge duidelijk zijn dat het de bron is, de grote voortbrenger, van alles wat in een hiërarchie bestaat. Er is Eén Leven en dat Leven is overal. Dat is de Natuur. Alles is geworteld in Alaya. Alaya doordringt alles, brengt alle levende wezens van die hiërarchie voort.

En als ik het woord voortbrengen gebruik, bedoel ik zeker niet dat Alaya iets maakt of schept. Nee, alles is een monade, en een monade is er altijd al geweest. Ik bedoel dat al het leven doordrongen is van Alaya. Alle wezens drukken dat ENE LEVEN op hun eigen unieke manier uit. Dat ENE LEVEN is de achtergrond van de WET der Wetten. Als je je realiseert dat de ander eigenlijk dezelfde is als dat jij bent, dan is het alleen maar natuurlijk dat je voor de totaliteit leeft.

Er is dus een dynamische harmonie in de natuur. Het hart van de natuur is deze onpersoonlijke liefde. Liefde, in de woorden van Gottfried de Purucker, is het cement van het universum,⁽⁸⁾ omdat ze alles bij elkaar houdt en bindt tot een enorm dynamische eenheid van oneindig veel godsvonken (monaden).

Wezens verschillen van elkaar

Die harmonieuze eenheid moet je heel goed begrijpen. Harmonie betekent niet dat iedereen hetzelfde is. Als we allemaal precies dezelfde eigenschappen hadden ontwikkeld, zou er geen harmonie zijn. Veel dingen zouden ongedaan blijven. We hebben al gezegd dat monaden verschillen in hun verschijningsvorm. Het is juist vanwege die verschillen dat er harmonie kan zijn. Het verschil in ontwikkeling schraagt het kosmische gebouw, draagt de natuur.

Allereerst zijn er de verschillende rijken der natuur, die tezamen een gigantische kosmische hiërarchie vormen. Binnen zo'n natuurrijk zijn er ook verschillen in ontwikkeling die zeer groot kunnen zijn.

Natuurlijk heeft alles met elkaar te maken. De natuurrijken staan niet los van elkaar. Het leven stroomt van de hoogste goddelijke natuurrijken, naar de elementaire rijken en weer terug. Elk natuurrijk is een schakel tussen het rijk erboven en eronder. Alle natuurrijken hebben elkaar nodig, om te leren zich te ontwikkelen.

Verder gevorderde monaden zijn de leraren van de minder vergevorderde

Er is nog een ander essentieel aspect dat we moeten

benadrukken met betrekking tot deze verschillen in ontwikkeling van wezens. Voor al deze verschillen geldt een algemene wetmatigheid die eigenlijk een soort uitwerking van de WET der Wetten is. Die wetmatigheid is dat elke verder gevorderde monade van nature de leraar of leider van de minder vergevorderde is. En een echte leraar is, naar het woord van Socrates, een vroedvrouw. Zo'n leraar helpt zijn leerling om geboren te worden. De kwaliteiten van die leerling zijn er al, maar dankzij de invloed van de leraar ontwikkelt hij die kwaliteiten. Ze worden geboren. Dat geldt ook op grote schaal. Zo boven, zo beneden. Met andere woorden, de monaden in elk natuurrijk zijn in feite de bezielers van de monaden van het rijk eronder. Op deze wijze werd de mensheid gewekt. We werden tot leven gewekt door de goden.

Op elk niveau volgen monaden dezelfde patronen. Dus eigenlijk zijn wij de goden voor de dieren; we moeten onze jongere broeders, de dieren, inspireren. Dat werken we later uit.

Manas: het denkvermogen

Maar laten we eerst stilstaan bij het typische bewustzijn dat wij mensen ontwikkelen. Hoe kunnen we het menselijk bewustzijn karakteriseren? We komen daarachter door simpelweg uit te zoeken wat het woord 'mens' eigenlijk betekent. Het woord is afgeleid van de Sanskrit-wortel 'man' dat 'denken' betekent. Manas is het vermogen om te denken. Wij mensen zijn denkers.

Hoe dat denkvermogen in ons is ontwaakt, is een prachtig voorbeeld van de samenwerking tussen verschillende rijken der natuur. Het latente denkvermogen werd gewekt door verder ontwikkelde wezens, genaamd Mānasaputra's, Zonen van Manas, Zonen van het Denkvermogen. Zij incarneerden in het verstandloze, intellectueel slapende menselijke ras. De Mānasaputra's raakten met hun goddelijk denken ons slapend denken, ons latente denkvermogen, aan, en, zoals je de ene kaars met de andere kunt aansteken, ontstaken ze aldus het denken in ons. Het is hetzelfde proces als ouders en leraren met hun kinderen doen. Door je te richten op de reeds aanwezige maar sluimerende vermogens van het kind, door verhalen te vertellen, vragen te stellen en te beantwoorden, kortom, door het proces van opvoeding, van educatie, maak je het denken in het kind wakker. Zoals gezegd: Socrates vergeleek een opvoeder met een vroedvrouw.

In veel mythen, zoals die van Prometheus en die van de slang in Eden – de slang die zo ten onrechte voor de duivel wordt aangezien: hoe kun je een duivel zijn als je het

in wezen goddelijke denken in de mens wakker maakt – wordt dit proces symbolisch weergegeven.

Zeven aspecten van manas

Dus wij mensen zijn denkers. Maar denken heeft vele kleuren. Er zijn veel lagen in manas. Zo boven, zo beneden. Net zoals er zeven (of in een nog specifiekere indeling tien) kosmische sferen zijn, zijn er ook zeven lagen, zeven kenmerken in ons denken, zeven aspecten van manas. Het zou te veel ruimte in beslag nemen om dit hier uit te werken, maar grofweg kun je zeggen dat drie van die aspecten van manas gericht zijn op het rijk boven ons: op het goddelijke. Vier ervan identificeren zich meer met de buitenwereld en ontkennen of schenken geen aandacht aan de natuurrijken boven ons.

Beginnende denkers

We zeiden dat het hart van het universum Mededogen is: een prachtige dynamische Harmonie. Maar we weten ook, als we om ons heen kijken, dat we die harmonie niet weerspiegelen. Waarom is dat zo?

Het antwoord kun je vinden in de manier waarop we de sub-aspecten van manas gebruiken.

We hebben manas in activiteit gebracht, maar we zijn *absolute beginners*, om David Bowie te citeren. We zijn peuters, schoolkinderen, we hebben net geleerd te denken. In menselijke verhoudingen lijkt het misschien lang geleden dat we aten van de boom van kennis van goed en kwaad – lang geleden dat Prometheus ons het vlammeende vuur van het denken bracht – maar in kosmische termen is het pas gisteren. Daarom verdwalen we zo vaak in het labirint van ons denken. We hebben het vermogen te denken, maar we gebruiken het vaak op de verkeerde manier. We maken er misbruik van. We gaan tegen de harmonie van de natuur in. We houden niet of onvoldoende rekening met de onafscheidelijke banden die bestaan tussen alle rijken in de natuur en natuurlijk ook tussen al die monaden die op hun evolutionaire reis door het mensenrijk trekken: onze menselijke broeders.

Zelfbewustzijn

Nu is er iets wat samengaat met het denken en wat in feite de oorzaak is van de disharmonie die we allemaal zien in de menselijke wereld en als gevolg daarvan ook in de natuurrijken die ons omringen. Dat 'iets' is zelfbewustzijn, althans, zelfbewustzijn dat verkeerd begrepen en daarom misbruikt wordt.

Zelfbewustzijn is het vermogen van het bewustzijn op

Detail van de Prometheus-fontein in het Rockefeller Center in New York, gemaakt door Paul Manship.

zichzelf te reflecteren. Er zijn dieren die zichzelf in de spiegel herkennen en biologen interpreteren dat als zelfbewustzijn. Maar dieren kunnen niet in de mentale spiegel kijken. Ze kunnen er niet achter komen wat ze denken. Ze kunnen helemaal niet denken. Ze hebben het vermogen om te denken nog niet ontwikkeld.

Wij mensen wel. We kunnen in de mentale spiegel kijken, weten dat we een ego zijn, dat we een individueel mens zijn. En dat bevat een zeker gevaar.

Waarom is dat zo?

Omdat we zelfbewustzijn hebben ontwikkeld, is onze vrije wil veel omvattender en krachtiger geworden. Eigenlijk heeft ieder wezen een vrije wil. De vrije wil is een integraal onderdeel van de monade. Als een monade zich ontwikkelt, ontwikkelt de vrije wil zich ook. Dus hoe verder een wezen zich ontwikkelt, des te groter zijn vrije wil wordt. Daarom lijkt het ons toe dat dieren, laat staan planten, nauwelijks een vrije wil hebben.

Hoe dan ook, wij mensen hebben een vrije wil, gerelateerd aan ons denkvermogen, dat op zijn beurt weer gerelateerd is aan het zelfbewustzijn.

Maar begrijpen we ons zelfbewustzijn wel goed? Begrijpen we het goed, als we denken dat we gescheiden zijn van onze medemens en van de rest van de natuur, zowel 'boven' als 'onder' ons?

Het mensenrijk is een kritisch punt in de ontwikkeling van de monade. Het zelfbewustzijn is bereikt, maar het is nog lang niet volledig ontwikkeld. Het geestelijke en het materiële ontmoeten elkaar in een mens. Het spirituele vindt onderdak in een organisme dat is opgebouwd uit lagere elementen. De mens heeft een tweevoudige natuur.

De focus op de persoonlijke mens, die zich identificeert met de buitenwereld, is in feite een verkeerde interpretatie van wie we werkelijk zijn. Deze onwetendheid leidt tot de disharmonische wereld van vandaag.

Als we onszelf zien als een integraal onderdeel van de natuur, zullen we nooit méér voor onszelf opeisen dan wat we nodig hebben om te leven. Dan zou er geen situatie ontstaan waarin de rijkste tweeduizend mensen meer bezitten dan de armste 4,6 miljard. Dan zouden we, net als de Bisnoi – een eenvoudig levend volk in het woestijnland van Rajasthan, India – de opbrengst van onze oogst delen met dieren. Dan zouden we nooit meer uit een levend organisme halen dan wat het in staat is te leveren en waarvan het zich kan herstellen.

Karma

Uiteindelijk kunnen we ons echter nooit definitief van de natuur isoleren, omdat we de natuur zelf zijn. Met andere woorden: de natuur reageert. De balans zal zichzelf herstellen. Dat proces, die wet, heet karma, de wet van oorzaak en gevolg. Elke gedachte en daad heeft gevolgen die strikt overeenkomstig de aard van de actie zijn en zullen terugkeren naar degene die handelde. De wet van karma bestaat bij de gratie van de totaliteit van het leven. Alles is verweven in een groot lotsweb. Daarom heeft elke gedachte en handeling invloed op het totaal. Als wij nooit tegen het gebruikelijke patroon van de Natuur handelen, zal de dynamische harmonie nooit verstoord worden. Rampen, zoals de huidige pandemie, bestonden dan niet. Honger, vijandschap en haat — het zou er niet zijn. Niemand zou arm zijn, want niemand was rijk.

Harmonie

Dus laten we de harmonie in onszelf vinden. Tenzij hart, geest en ziel in harmonie samenwerken, heeft de mens geen innerlijke rust of vrede. We hebben een tweevoudige natuur. Er is een lagere en hogere manas. En zolang we niet geleerd hebben door middel van ons hogere denken meester te zijn over ons lagere denken, leven we in disharmonie met onszelf. De omgeving zal deze disharmonie weerspiegelen, want alles wat we denken of doen beïnvloedt de totaliteit van het leven. Onze handelingen hebben invloed op de lagere rijken van de natuur. Alleen als het leven op een zuivere manier stroomt, van de goden via de mensen naar de dieren en planten, en als de ervaringen van die lagere wezens terugwerken op de monaden in de andere rijken der natuur, is er harmonie.

Het woord harmonie komt van een oud Grieks woord dat

‘overeenkomst’ betekent, of ‘concordantie van klanken’. Het werd vooral gebruikt in de muziek, wanneer verschillende tonen – een hoge en een lage – samen klinken. De noten passen bij elkaar. Ze zitten aan elkaar geplakt als met een scharnier.

Elke entiteit of elk rijk van de natuur heeft deze scharnierfunctie — het is een schakel tussen verdere en minder ver ontwikkelde entiteiten.

Ons denken werd gewekt door de goden, de Mānasaputra’s. Dat is een voorbeeld van de link naar boven.

Dieren, onze jongere broeders

Er is ook een link, een directe invloed van ons, naar beneden. Met ons denken drukken we patronen op het bewustzijn van dieren. Hoe dichterbij deze dieren bij ons zijn, des te dieper deze patronen zijn ingeprent.

Weinig mensen zullen erbij stilstaan dat de strijd in de lagere rijken der natuur een weerspiegeling is van de strijd in het mensenrijk. Kinderen die worden opgevoed in een gezin waar ouders voortdurend ruzie met elkaar maken, zullen deze eigenschap maar al te gemakkelijk overnemen. Maar mensenkinderen hebben altijd een portie vrije wil tot hun beschikking en kunnen een andere weg volgen dan hun ouders. Dieren hebben veel minder vrije wil. Instinctief volgen ze de paden van de natuur die door de mens worden bewandeld.

Gelukkig is er niet alleen strijd en egoïsme in het mensenrijk. Mensen denken ook nobele gedachten, getroosten zich opoffering voor elkaar, hebben mededogen. Die eigenschappen hebben ook invloed op het dierenrijk.

Op YouTube staan prachtige filmpjes van dieren die een ander dier helpen, zelfs van een andere soort, zonder enig voordeel voor zichzelf. Een leeuw adopteert een babyantilope. Ze verliest haar pleegkind geen seconde uit het oog. Ze voelt de constante dreiging van haar eigen soort. Er is een film van een luipaard die voor een baby-baviaan zorgt. Een gedumpte kitten wordt door een kraai verzorgd. Een hond die, met gevaar voor eigen leven, een aangereden soortgenoot van de snelweg trekt. En er is nog veel meer.⁽⁹⁾

Als we de harmonie in onszelf herstellen, als we in het hogere deel van ons bewustzijn leven, dat van nature onbaatzuchtig is, dan zal de harmonie zich herstellen; niet alleen in het mensenrijk, want het zal zijn effect ook op de andere natuurrijken hebben.

Werk met de natuur mee

Als we dit in gedachten houden, worden de woorden van

H.P.B. in *De Stem van de Stilte* wellicht nog waardevoller.

Help de Natuur en werk met haar mee; en de Natuur zal u als een van haar scheppers beschouwen en zich voor u buigen.⁽¹⁰⁾

Bestudeer daarom jezelf, vind harmonie in jezelf, ken jezelf als onderdeel van de eenheid van het leven, en de natuur zal die harmonie weerspiegelen. De rijken der natuur boven ons hebben geleerd om zelfbewust samen te werken met de natuur, de rijken onder ons doen het onzelfbewust. Wij zitten in het midden. We hebben een grote verantwoordelijkheid. Wat doen we? Kiezen we voor zelfzucht en werken we tegen de natuur in? Of laten we het licht van onze innerlijke god in ons schijnen en leven we voor alle levende wezens, waardoor we een harmonieuze wereld opbouwen. De keuze is aan ons!

Referenties

1. Zie YouTube; ITC-online, <https://www.theosophyconferences.org/>.
 2. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*, 2 delen. Theosophical University Press, Pasadena 1988, deel 1, blz. 300 (blz. 273 Eng. pag.). “De fundamentele Wet van dat stelsel, het middelpunt waaruit alles is voortgekomen en waar alles omheen en naartoe wordt getrokken en waarop de verdere filosofie wordt gebouwd, is het Ene homogene goddelijke Substantie-Beginsel, de ene grondoorzaak.”
 3. A.T. Barker (red.), *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*. Theosophical University Press, Pasadena 1979, brief 10.
 4. Plato, *Phaedrus* 245.
 5. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. 2 delen. Theosophical University Press, Pasadena 1988, deel 1, blz. 46, voetnoot (Engelse pag. 16, fn.).
 6. Zie G. de Purucker, *Grondslagen der Esoterische Wijsbegeerte*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1994, blz. 64 en blz. 179-80.
 7. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1992, blz. 185.
 8. G. de Purucker, *Gulden Regels der Esoterische Wijsbegeerte*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1991, blz. 113 e.v.
 9. Barend Voorham, ‘Mededogen in het dierenrijk’. Artikel in *Lucifer*, februari 2011, nummer 1, blz.13-16. Zie ook: <https://www.youtube.com/watch?v=n0x-Hq2Uo9M>
 10. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, Stichting I.S.I.S., Den Haag 1992, blz. 61.
-

Een spirituele kijk op communicatie

Van stress naar Zen

In maart 2019 hield Erwin Bomas een lezingenserie over het onderwerp 'Van stress naar Zen'. Een actueel thema in deze drukke, veranderende wereld. De redactie bewerkte de lezingen voor publicatie. Het eerste deel ging over *Zen en de kracht van concentratie*, deel twee over *het beheersen van gedachten*. Dit derde deel gaat over een spirituele kijk op communicatie, zowel communicatie tussen mensen onderling als tussen verschillende delen in onszelf. Hierna volgt nog *Meditatie in het licht van mededogen*, over het opbouwen van een duurzame levenshouding.

Communicatie is iets vanzelfsprekends. We communiceren de hele dag door, vaak zonder dat we ons daar echt bewust van zijn. Want niet alleen communiceren we door wat we zeggen, maar ook door wie we zijn, door ons gedrag.

We kunnen bijvoorbeeld iemand die we niet kennen observeren terwijl die op zijn eigen, natuurlijke manier iets doet. Die waarneming kan, zonder dat we ons dat realiseren, een indruk op ons achterlaten, een voorbeeld dat ons misschien wel de rest van ons leven bijblijft. Communiceren gaat over veel meer dan alleen woorden. We kunnen zelfs stellen dat er geen moment is waarop we *niet* communiceren.

Alles is communicatie, het zijn niet alleen de woorden. Het zit in de kleinste dingen: in de manier waarop we ons kleden, in gebouwen met hun specifieke stijlen, hoe dingen zijn ontworpen. En vanuit een spirituele visie

omvat communicatie misschien nog wel veel meer dan we nu beseffen.

Als we meer begrijpen van de werking van communicatie in al haar vormen, zullen we ons niet zo snel ongemerkt laten meeslepen door allerlei zaken en uitingen die op ons afkomen. Dan kunnen we veel bewuster kiezen waarmee we in contact willen staan.

Op basis van de Theosofie kun je stellen dat *uiterlijke communicatie* een weerspiegeling is van *innerlijke communicatie*. Het is niet zozeer *wat* iemand zegt of *hoe* iemand iets zegt, maar veeleer wie iemand *is* wat bepaalt hoe of welke boodschap hij overdraagt. Met andere woorden: communicatie weerspiegelt het innerlijke karakter van mensen. Deze gedachten willen we in dit artikel verder uitwerken, waarbij we het thema van deze serie natuurlijk ook betrekken. Hoe kunnen we zelfbewust meer 'Zen' communiceren in deze soms zo

Kerngedachten

- » Uiterlijke communicatie weerspiegelt innerlijke communicatie.
- » Alle communicatie, wijsheid, groei, inspiratie en verlichting komt in essentie van binnenuit.
- » Innerlijke communicatie volgt op mededogen.
- » Communicatietechnologie kent ingebouwde trucs om begeertedenken te stimuleren.

gestreste maatschappij?

In het eerste artikel in deze serie bespraken we het principe van grenzenloosheid.⁽¹⁾ Dit betekent dat er achter alle manifestatie in essentie een grenzenloze kracht is. Dat deze achterliggende kracht *nergens niet* is, is een fundamentele theosofische en ook bekende Zen-gedachte. En de consequentie is dat we als samengesteld wezen alle grenzenloze mogelijkheden van het bewustzijn in ons dragen.

In het tweede artikel zagen we hoe de cyclus van gedachte, handeling, gewoonte, karakter en reïncarnatie betekent dat we met ons denkvermogen de mogelijkheid hebben om onze eigen cyclische ontwikkeling te sturen.⁽²⁾ De mens heeft als samengesteld wezen zeven bewustzijnsbeginselen, waarbij we in het beginsel *manas*, *denken*, zeven denkaspecten onderscheiden. Hiermee kunnen we onze levenswandel sturen en er de verantwoordelijkheid voor nemen. Bijgaand schema helpt ons ook in de rest van dit artikel over communicatie.

Wat is spiritueel?

Als we met een spirituele blik naar communicatie willen kijken, moeten we wel een beeld hebben van wat we onder 'spiritueel' verstaan. We hebben de beschikking over zeven denkaspecten. Die hebben we nog niet allemaal even goed leren gebruiken. In het vorige artikel zagen we al hoe we twee richtingen onderscheiden bij het *beginsel* *manas*: het persoonlijke denken, gekarakteriseerd door de lagere vier denkaspecten, en het bovenpersoonlijke denken dat gekenmerkt wordt door de drie hogere aspecten. We hebben steeds een duidelijke keuze tussen persoonlijk en bovenpersoonlijk denken.

Vanuit de gedachte van grenzenloosheid is spiritueel altijd een relatief begrip. Wat voor ons verder aan bovenpersoonlijkheid ontwikkeld is noemen wij 'spiritueel' en

het meer persoonlijke zien we als meer voertuiglijk of materieel. Spiritueel duiden we ook als iets wat 'geestelijk', meer universeel of meer onvergankelijk van karakter is. Iets waar we wel een voorstelling van kunnen maken, maar waar we nog niet direct gestalte aan kunnen geven. Denk bijvoorbeeld aan bepaalde deugden als geduld; het oneindige geduld van Bodhisattva's en Buddha's die dat hebben ontwikkeld. Dat kan voor ons zeker een spiritueel ideaal zijn dat we kunnen proberen te vertalen naar ons eigen leven. Zo'n streven laat je ook ervaren dat er in zulke idealen altijd meer mogelijk is; er is altijd ruimte voor groei.

Dat geeft al een beetje het antwoord op de vraag: als dat spirituele niveau zoveel hoger is dan het onze, kunnen we er dan überhaupt mee communiceren? 'Ja', is het ondubbelzinnige antwoord. Als we uitgaan van het grenzenloze Beginsel, dat wij in essentie het grenzenloze zijn, dan is er principieel communicatie mogelijk met alles in die grenzenloosheid. Wij hebben onbeperkte mogelijkheden om al onze latente vermogens te ontwikkelen en we kunnen ons daarvoor nu al richten op hogere spirituele kwaliteiten.

Een stroom van bewustzijn

Van mensen die zeer ver zijn gevorderd in hun geestelijke ontwikkeling is bekend dat zij kennis kunnen opdoen van hogere bewustzijnsgebieden dan waar wij nu mee vertrouwd zijn. Met hun gerichtheid hierop putten zij direct uit bepaalde bronnen van wijsheid. Hoe dit werkt, laten we zien aan de hand van een schema, dat in onze literatuur bekendstaat als het Ei-schema. Deze weergave van een hiërarchie van bewustzijn passen we met een aantal stappen toe op de mens.

We zien bovenaan het grenzenloze – de achterliggende kracht waar alles aan ontspringt – en je zou kunnen zeggen dat elk wezen een stroom van bewustzijn is vanuit dat grenzenloze, gesymboliseerd door de verticale lijn. Die stroom straalt vanuit het grenzenloze helemaal uit tot uiteindelijk, bijvoorbeeld, het niveau van onszelf, waar wij nu gestalte aan geven. Nu kunnen we in die stroom allerlei gebieden, allerlei sferen onderscheiden. In het schema zien we zeven horizontale lijnen om deze sferen te duiden, hoewel ze feitelijk geleidelijk in elkaar overgaan. Aan de bolletjes herkennen we verschillende brandpunten, die ook wel monaden worden genoemd: centra, kernen van bewustzijn, transformatoren zou je kunnen zeggen van het grenzenloze bewustzijn op verschillende gebieden of sferen. Om een praktische vergelijking te maken, kun je denken aan een elektriciteitscentrale, van waaruit via diverse stappen de stroom getransformeerd wordt tot de stroom die wij betrekken uit het stopcontact.

Die monaden, die verschillende brandpunten, trekken elkaar aan om met elkaar samen te werken. De hogere monaden creëren een speelveld waartoe de lagere worden aangetrokken, en de lagere vormen een speelveld voor monaden die nog iets lager in ontwikkeling staan. De stroom van bewustzijn wordt zo via verschillende brandpunten getransformeerd van hoog tot laag. We noemen dit proces emanatie of uitstroming.

In de menselijke constitutie kunnen we deze brandpunten onderscheiden als: (van boven naar beneden) innerlijke god, innerlijke buddha, innerlijke leraar, mens, dierlijke ziel en lichaam. Boven de innerlijke god zijn er nog sferen die we geen naam geven, omdat we ons daar geen voorstelling van kunnen maken.

We kunnen deze brandpunten zien als ‘zelden’ in onszelf. We noemen dat de hogere en de lagere zelden, hoewel de dierlijke ziel en het lichaam niet echt ‘zelden’ kunnen worden genoemd. De pijlen vanuit het grenzenloze geven aan vanaf welk niveau er ook *zelf*-bewustzijn is en dat geldt pas vanaf het menselijke niveau.

Als we het voorbeeld nemen van Gautama de Buddha die verlichting bereikte, is er sprake van een directe communicatie met zijn innerlijke buddha – in het schema het tweede bolletje van boven – waarmee hij op dat bepaalde niveau kon putten uit de bron van wijsheid die hij in zichzelf aanboorde.

Het iets lagere niveau van innerlijke leraar wordt ook wel een beschermengel genoemd. Socrates sprak daarover als zijn *daimon* waarmee hij in communicatie was, een ander woord om hetzelfde weer te geven. Op ons gewone,

menselijke niveau vangen we af en toe ook signalen op in de vorm van ons geweten. Dat waarschuwt ons dan in een bepaalde situatie om de lessen uit voorgaande levens niet te negeren.

Correspondentie

Hoe werkt nu die innerlijke communicatie? Elk van de innerlijke zelden waar we over spraken brengt een van de zeven bewustzijnsbeginselen tot uitdrukking, zoals de mens als denker het denkvermogen tot uitdrukking brengt. De eerdergenoemde zeven denkaspecten van het denkvermogen corresponderen met deze zeven beginselen. In het genoemde schema zien we, nu even van onderaf, die hiërarchische samenwerking terug:

- Ons lichaam, als aparte entiteit, is een voertuig voor levenskracht of vitaliteit, het gevoel en de fysieke gewaarwording.
- Dat uiterlijke lichaam wordt ook gebruikt door onze dierlijke ziel, die zich met name kenmerkt door de beginselen van vitaliteit en begeerte.
- Als mens ‘besturen’ wij deze dierlijke ziel en dit lichaam met ons denkvermogen, tenminste als we daar actief gebruik van maken en ons niet laten leiden door dierlijke begeerte of impulsen.
- Onze innerlijke leraar – de geestelijke mens – heeft het denken bijna volledig tot ontwikkeling gebracht. Zijn bewustzijn gaat van het individuele langzaam over in het universele.
- De innerlijke buddha drukt met name het beginsel buddhi uit. Voor ons is buddhi te kenmerken als inzicht, direct zien van samenhang, direct begrijpen, wijsheid.
- De innerlijke god drukt zelfs kosmisch bewustzijn uit tot een reikwijdte waar wij nu nog geen voorstelling van kunnen maken, reikend tot aan de – innerlijke sferen van – sterren en daar voorbij.

Resonantie

Net zoals we zeven denkaspecten kunnen onderscheiden in het menselijk denken, zo kunnen we dat voor elk van de ‘zelden’ onderscheiden. Als je voor elk van de zelden de zeven aspecten of tonen of kleuren weergeeft, krijgen we een beeld van een klavier met octaven die in dit geval uit zeven maal zeven tonen bestaan.

Hoe kunnen wij nu contact maken met die hogere, meer spirituele gebieden, die hogere zelden? Door middel van resonantie, hetzelfde principe als met het klavier van een piano. Je drukt in een octaaf bijvoorbeeld de F in en als

dat een zuivere F-toon is, resonanceert deze met de F-tonen op de hogere en lagere octaven. Zo kan een mens door het buddhische denkaspect, gekenmerkt door inzicht, begripsvermogen en intuïtie, resoneren met de buddhische niveaus van de innerlijke leraar of zelfs van de innerlijke buddha en deze 'toon' ook overbrengen aan de dierlijke ziel en het lichaam. Zoals de zuivere F-toon in ons octaaf ook resonanceert met F-tonen van andere octaven. Dit is hoe de mens ware intuïtie of geestelijke wijsheid kan realiseren.

We moeten het zelf doen

Een van de beste manieren om die resonantie te trainen is zelfstandig proberen om problemen op te lossen waar je tegenaan loopt, dingen waar je mee zit in het leven. Immers, als je al niet vertrouwt op je eigen wijsheid maar direct de hulp van anderen zoekt, dan zal je die wijsheid niet snel ontwikkelen. Zoals Gautama de Buddha leerde, *moeten* we wijsheid – buddhisch bewustzijn – zelfstandig zien te bereiken. Het is *in* onszelf aanwezig. Als we

steeds meer leren zelf diep na te denken over bepaalde oplossingen, merken we ook dat we steeds makkelijker tot inzichten komen.

Het hoogste niveau van innerlijke communicatie is de eenwording met het goddelijke in onszelf, met de innerlijke god. Dan doordringt de meest zuivere inspiratie van

het eenheidsbesef alle zelden in de stroom van bewustzijn. Het is echter nauwelijks mogelijk om die te ontvangen als we nog onzuiverheden van lagere niveaus met ons meedragen.

Een andere manier om tot wijsheid te komen is via het geweten. We noemden het hiervoor al. Het geweten is ons 'innerlijk archief' van de ethische lessen die wij eerder, meestal in vorige levens, hebben geleerd. Vaak, als wij in een bepaalde situatie twifelen over de zuiverheid van ons denken of handelen, geeft het geweten al een waarschuwing in negatieve vorm: 'nee, doe dat niet'. We hebben dan al eerder, in een vergelijkbare situatie, een bepaalde les geleerd waardoor we weten wat ethisch zuiver is en wat niet. Maar ons geweten is niet onfeilbaar: het gemiddelde men-

selijk bewustzijn heeft ook zeker nog niet al zijn ethische lessen geleerd. Onze innerlijke leraar heeft dat niveau wel bereikt en, mede door goed naar ons geweten te luisteren, kunnen we resoneren, communiceren, met de denkkarakteristieken van de innerlijke leraar. Dan herkennen we niet alleen wat we niet moeten doen, maar begrijpen we hoe alle dingen in elkaar zitten, en zien we wat wél wijs handelen is.

Ten slotte is er nog een manier van communiceren. Deze is met de lagere delen in ons verbonden: het instinct. Het zijn de directe impulsen en reacties in lastige of kritieke situaties – denk aan vluchtgedrag, agressie of juist passiviteit – en het is het dierlijke zelf in ons wat op dat moment reageert.

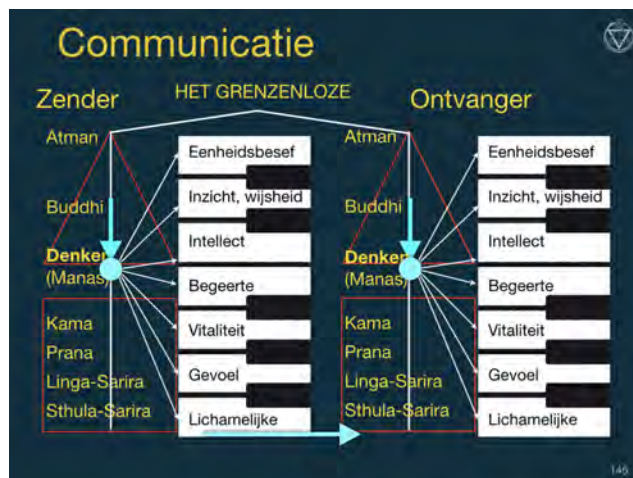

Afhankelijk van de ‘zelden’ waarmee we resoneren kunnen we zo communiceren met verschillende delen in onszelf — en daarmee onze ontwikkeling verruimen of beperken. Dit scala aan mogelijkheden om te communiceren met onze verschillende lagen van bewustzijn geeft aan wat voor dynamische ontwikkeling er voor de mens bereikbaar is. En dit zijn nog slechts enkele stappen in de grenzenloosheid. Vanuit dit spirituele perspectief kunnen we nu beschrijven wat communicatie is.

De zender en de ontvanger

Het Latijnse werkwoord *communicare* is te herleiden tot ‘iets gemeenschappelijk maken’. *Communis* betekent ‘iets wat door allen gedeeld wordt’ of ook wel ‘algemeen’. Daarnaast is er een andere etymologische afleiding *co-munia* dat vrij vertaald betekent: ‘delen van iets wat je plicht is’, of ‘wat functie heeft’. We kunnen ons bij deze vertalingen afvragen of het gaat om iets gemeenschappelijk te maken of juist om af te stemmen op wat je al gemeenschappelijk hebt en dat *mede te delen*.

Laten we het voorbeeld nemen van communicatie tussen twee mensen: de zender en de ontvanger. Beiden zijn in essentie een grenzenloze stroom van bewustzijn. Ze hebben dezelfde bron, delen een gemeenschappelijke kern. We kunnen het proces van communicatie weergeven met hulp van bijgaand schema.

Hierin zien we zowel bij de zender als de ontvanger de zeven beginselen met hun Sanskrit-benaming en vanuit het beginsel manas de zeven denkaspecten, weergegeven als tonen op een klavier.

Het proces verloopt in het algemeen volgens een vast patroon. De zender brengt een boodschap. Deze boodschap is bij mensen altijd een denkbeeld. Dat denkbeeld kan ontstaan zijn door waarneming of ervaring, waarbij de kennis of wijsheid hierover vanuit de eigen hogere beginselen of zelden geïnterpreteerd is. Die innerlijke kennis is altijd aanwezig, maar daar zijn we in ons huidige stadium meestal beperkt van bewust. Zo’n denkbeeld wordt als boodschap gekleurd door de individuele zenvooudigheid — omgezet naar een fysiek niveau zoals woorden of geschreven tekst. Dan is er de ontvanger, die de boodschap met zijn zenvooudige gerichtheid ontvangt, eerst op het fysieke niveau, en dan verder door elk beginsel, tot het niveau van het denkvermogen. Afhankelijk van hoe de boodschap resonanceert met zijn verschillende denkaspecten ontstaat er een trilling, die ervoor zorgt dat kennis vanuit de *eigen* hogere beginselen van de ontvanger in zijn denkvermogen vloeit en die hij als denkbeeld interpreteert.

Het proces verloopt dus in essentie van de hogere beginselen van de zender naar het fysieke toneel van de overdracht, en dan, afhankelijk van hoe de boodschap resonanceert bij de ontvanger, volgt er een overeenkomstige communicatie vanuit de hogere beginselen van de

ontvanger (die in essentie een gemeenschappelijke bron deelt). Communicatie komt dus in essentie van binnen-uit! Voor een uitgebreidere uitleg van dit proces in de woorden van De Purucker en Blavatsky, zie referentie 3. Om dit beeld duidelijker te maken, kunnen we denken aan een zaal vol mensen die naar een spreker luisteren. Al die mensen zullen wat anders horen. Niet letterlijk, maar ze hebben allemaal hun eigen karakteristiek, hun eigen referentiekader, hun eigen combinatie van de zeven beginselen wat als een filter zal werken. Iedereen resonanceert volgens zijn eigen karakteristiek, met de denkaspecten die hij op dat moment actief gebruikt. Iedereen hoort het verhaal en bouwt daar vervolgens zelfstandig een beeld bij op, afhankelijk van de mate waarin zijn eigen wijsheid kan instromen.

Nu hoeft het proces niet altijd via het fysieke toneel van overdracht te verlopen. Als mensen elkaar goed kennen, goed op elkaar zijn afgestemd, dan hebben ze soms helemaal geen woorden nodig om elkaar te begrijpen — de resonantie vindt dan al directer plaats. In het geval van telepatie kunnen mensen zelfs op grote afstand direct met elkaar communiceren.

Een citaat uit het Taoïsme, dat hier mooi op aansluit en het belang van precieze woorden relativeert:

Om vissen te vangen gebruikt men aas. Heeft men de vissen gevangen, dan kan men het aas vergeten.

Om konijnen te vangen gebruikt men een strik. Heeft men de konijnen gevangen, dan kan men de strik vergeten.

Men gebruikt woorden om hun betekenis uit te drukken. Wordt de betekenis verstaan, dan kunnen de woorden vergeten worden.

Waar vind ik een mens die woorden vergeet, opdat ik met hem praten kan?⁽⁴⁾

Theosofisch gezien kunnen we aan de definitie van communicatie toevoegen dat we alleen maar kunnen delen wat al gemeenschappelijk is — en in essentie is dat alles, maar dat hangt volledig af van wat wij al in onszelf wakker hebben gemaakt, hebben ontwikkeld. Vandaar de stelling: uiterlijke communicatie weerspiegelt altijd de innerlijke communicatie.

Wij zijn een schakel in de stroom van bewustzijn, wij *zijn* communicatie. De hogere beginselen in onszelf hebben een ruimer bewustzijnsbereik en stralen continu inspiratie van wijsheid en mededogen uit, die heel stimulerend en veredelend kunnen zijn voor ons. We moeten dan wel uit onze soms wat zelfzuchtige sluimer ontwaken, want we

kunnen die alleen maar ontvangen in de mate waarin wij zelf inspiratie doorgeven. Dan worden we ook echt een kanaal voor inspiratie.

Zen en communicatie

Wat zijn nu voorbeelden van communicatie die we ook in de Zen-traditie zien en hoe verhouden die zich tot de modernere vormen van communicatie? Wat kunnen wij doen om bewuster zelfstandig en Zen te communiceren? Uiteindelijk komt alle communicatie dus via de innerlijke weg tot stand. Wij ontvangen een boodschap die innerlijk resonanceert, waardoor we weer een reactie van binnen naar buiten kunnen geven. Alle communicatie gaat via die innerlijke weg. Daarom komt wijsheid, groei, verlichting, inspiratie en ook elke vorm van inwijding altijd van binnenuit. De Zen-traditie wijst nadrukkelijk op het belang van die innerlijke weg. Dat blijkt onder andere uit de volgende citaten:

“Ik kom hier om de waarheid van het Buddhisme te zoeken”, zei een leerling tot een meester.

“Waarom zoek je zoiets hier?” antwoordde de meester.

“Waarom dwaal je rond terwijl je je eigen kostbare schat thuis veronachtzaamt? Ik heb niets om je te geven en welke waarheid van het Buddhisme wil je in mijn klooster zoeken? Er is niets, absoluut niets.”⁽⁵⁾

“Ik begrijp Zen niet, ik heb hier niets om je te leren; blij daarom niet zo staan, verwachtend iets uit niets te zullen krijgen. Zorg dat je door je zelf verlicht wordt, als je wilt. Als er iets is om te vatten, vat het zelf.”⁽⁶⁾

Satori en koans

De Zen-traditie kent ook een aantal scholen waarin het doorbreken van plotseling intuïtief inzicht bij de leerling wordt gestimuleerd door hem vrij letterlijk een extra duwtje te geven. Er zijn verhalen van leraren die hun leerlingen op een gegeven moment zelfs van de trap afduwden, waarop ze ineens een flits van verlichting bereikten. Zo'n moment noemt men ‘het bereiken van *satori*’.

Nu duidt dit er niet zozeer op dat Buddhisten gewelddadig zijn, want ik denk dat er bijna geen vrediger leer is dan het Buddhisme. Maar in een bepaalde leraar-leerlingrelatie kan de leraar precies dat duwtje weten te geven om het inzicht bij die leerling geboren te laten worden. En er zijn meer vredelievende manieren binnen de Zen-traditie die *satori* beogen. Dit kan bijvoorbeeld een dialoog als deze zijn:

“Meester, ik ben klaar voor leringen.”

“Heb je al ontbeten?”

“Ja, meester.”

“Ga dan en was je kommen.”⁽⁷⁾

Zen doet een beroep op inzicht. Met het intellect alleen, met lineair denken in oorzaak en gevolg, komen we niet tot antwoorden op levensvragen. Om de leerling duidelijk te maken dat hij geen zoektocht buiten zichzelf hoeft te ondernemen maar juist in het hier en nu binnenwaarts moet gaan, kent de Zen-traditie ook de *koan*, de wat absurde raadsels die het rationele denken willen blokkeren om de weg vrij te maken voor de intuïtie. De Japanse Zen-meester Hakuin (1686-1769) blies de koan-traditie nieuw leven in en stond aan de wieg van het moderne *Rinzai-Zen*. Van hem is de beroemde koan:

Wat is het geluid van één klappende hand?

Hakuin verschaftte Zen een solide basis door met diep psychologisch inzicht de leermethode stevig te grondvesten. Deze bekende koan is zo'n paradoxale uitspraak die je boven de logica uit probeert te tillen. Koans doen een beroep op ons inzicht, zoals bijvoorbeeld ook deze van Rinzai:

Als je de Buddha ziet, dood hem.

Wat wordt hier bedoeld? Als we de Buddha als een beeld *buiten* ons gaan verafgoden, als we de essentie, de betekenis van Buddha niet in onszelf zien, dan is het een illusie. We moeten het *in onszelf* wakker maken. Dood de Buddha, omdat je zelf je eigen Buddha-natuur moet ontwikkelen. Zoals de Buddha zelf zegt: “Geloof niet in mij, maar in de waarheden die ik verkondig.”⁽⁸⁾

Dit sluit ook heel mooi aan bij een van de adviezen van G. de Purucker om, voordat we gaan slapen, altijd al onze gekristalliseerde gedachten af te breken.⁽⁹⁾ We moeten ons immers niet passief vastklampen aan alle beelden die we hebben opgebouwd, maar altijd open blijven staan voor een breder beeld, een ruimer idee.

Kunst

De Zen-traditie kan ook zonder woorden worden overgebracht. Dat wordt bijvoorbeeld zichtbaar in allerlei kunstuitingen. Bijgaand de illustratie van een kamerscherm van de Japanse kunstenaar Hasegawa Tōhaku, geschilderd rond 1595.

We zien een aantal naaldbomen maar ook heel veel ruimte. De leegte heeft een plek gekregen. Van dichtbij zie je aan de snelle, trefzekere streken van het penseel hoe de kunstenaar zich wist te vereenzelvigen met wat hij zag en wat hij in één vloeiende beweging tot uitdrukking bracht. Bij Japanse theeceremonieën werden in de Zen-cultuur speciale kalligrafieën voor iemand gemaakt. Wabi noemen ze dat in het Japans: pure, simpele schoonheid, en in symbolentaal laat het ook iets zien van de hogere delen in onszelf.

Bovenstaande afbeelding staat voor een van de eerste regels uit de bekende buddhistische Hart-sutra. ‘Vorm is leegte, de leegte is vorm’, ook wel getiteld ‘het universum’. Daarbij staat de cirkel voor de grenzenloosheid, het vormloze; de driehoek staat voor het begin van alle vorm. Uit de driehoek volgt het vierkant – een dubbele driehoek – en hier begint de verdubbeling. Door elke verdubbeling ontstaat dan uiteindelijk het hele universum.

Stress

Hoe kunnen we de wijsheid uit het voorafgaande nu toevoegen in ons dagelijks leven om daarmee stress te voorkomen?

In het vorige artikel in deze serie hebben we stilgestaan bij het fenomeen stress.⁽¹⁰⁾ Spanning, zo zagen we, kan ook iets positiefs zijn. In bepaalde situaties komen we onder spanning en dat helpt ons dan om beter te kunnen presteren. Maar bij voortdurende spanningen kunnen men-

sen op een gegeven moment tot een punt komen waarop ze ‘het niet meer aankunnen’ en stress negatief ervaren. Negatieve stress, zo stelden we, is met name het gevolg van persoonlijk denken, van het vastzitten in ‘ik-ben-ik’ en leven in de illusie van afgescheidenheid. De nadruk ligt dan op het begeerte- en vitaliteitsdenken en er is weinig ruimte voor inzichtelijk denken.

Het ‘druk, druk, druk’ is een karakteristiek die met de communicatiemiddelen van onze tijd heel erg gevoed wordt. Wij *zijn* communicatie, stelden we, maar in welke tonen van ons denk-octaaf doen we dat? Dat zien we terug in alles wat er in de huidige maatschappij speelt. We spreken niet voor niets van de prestatimaatschappij: we hechten heel veel waarde aan resultaten. We herkennen daarin duidelijk de levendige begeerte-karakteristiek. Nu staan wij niet los van wat er leeft en we leven ook niet voor niets in deze maatschappij. Daarom zullen we bepaalde karakteristieken ook in onszelf herkennen.

Maar uiteindelijk is de maatschappij niet iets wat van buitenaf komt. Met elkaar maken we de maatschappij. Het is geen natuurwet dat er een prestatimaatschappij is. En we hoeven daar niet in mee te gaan: het is slechts de weerspiegeling van de gemiddelde mentaliteit.

Als wij bewust zelfstandig denken, kunnen we die karakteristieken ook meer herkennen en daar iets anders tegenover zetten. Dat is een innerlijk proces waarop we misschien wel meer invloed hebben dan we denken. Een eerste stap bij het doorzien van de denkpatronen in de prestatimaatschappij is ervoor te zorgen dat we niet ongecontroleerd gaan resoneren op die patronen, waarna de negatieve stress op de loer ligt. We moeten bewust ruimte houden voor minder persoonlijk denken.

De rol van technologie

In de huidige prestatimaatschappij speelt technologie een zeer dominante rol. Bij het ontstaan van stress wordt nu een belangrijke rol toegedicht aan sociale media. Natuurlijk brengen de moderne vormen van communicatie ons heel mooie dingen. We kunnen met al die appjes op onze telefoon direct verbinding maken met de andere kant van de wereld. We kunnen over allerlei dingen kennis opdoen met een paar vingerdrukken. We kunnen ons vrij uiten op allerlei manieren. Die techniek heeft ons heel veel gebracht. Maar je ziet ook dat nu maar liefst een op de drie jongeren beweert verslaafd te zijn aan sociale media. Facebook, Twitter, Instagram, WhatsApp, LinkedIn, TikTok, het zijn de bekendste van een hele reeks platforms. Hun aantal, en de lawine aan bijbeho-

rende apps, groeit nog steeds hard.

Jonge mensen laten op sociale media vaak zien hoe zij in een schijnwereld leven. Zij uiten hun gedroomde *feel-good* leven met vooral alles wat goed gaat. Het is ook de ‘selfie-generatie’ die, als het maar even ergens leuk is, dat wil delen met vrienden en volgers. Maar het wordt steeds duidelijker dat deze bepaalde begeertekarakteristiek bewust in de communicatietechnologie is ingebouwd.

Werknemers bij Facebook vertelden onlangs dat het idee van een *timeline* waarbij je oneindig kunt scrollen en elke keer weer nieuwe berichtjes krijgt, is gebaseerd op het idee van de fruitautomaat, waarbij je telkens weer kans hebt om nieuwe combinaties te krijgen en nieuwsgierig blijft naar wat er binnenkomt.

Zo is die software ontworpen om zoveel mogelijk de aandacht vast te houden, opdat mensen meer data verzamelen — waaraan geld wordt verdiend.

Er worden bij dat scrollen zelfs al bewust pauzes ingelast om mensen nieuwsgierig te houden, zodat ze blijven kijken. Het is heel belangrijk om je bewust te zijn van dit soort ingebouwde trucjes om ons begeertedenken te stimuleren. Uiteindelijk is het ook een kwestie van hoe we ermee omgaan. We kunnen het startscherm op onze smartphone bijvoorbeeld ontdoen van al die aandachttrekkende icoontjes. We kunnen er natuurlijk ook boven staan en er helemaal geen last van hebben.

YouTube

Er is laatst uitgebreid onderzoek gedaan naar YouTube en wat het gevaar kan zijn dat algoritmes – de ‘receptjes’ in computertaal – *lerend* zijn.⁽¹¹⁾ Op basis van de filmpjes waar je naar kijkt op YouTube wordt een bepaald profiel van je samengesteld en krijg je een gepersonaliseerd aanbod aan filmpjes terug. Overigens werkt dit systeem

bijvoorbeeld ook al bij het *online* boodschappen bestellen bij een grote supermarkt.

Uiteindelijk is het in het belang van YouTube dat je zo lang mogelijk blijft kijken. Maar met het kijken naar een beetje extreem filmpje schotelt het algoritme je een volgende keer een nog extremer filmpje voor. Enzovoort. Zo bleek uit onderzoek dat iemand die licht racistisch was, na zo'n tweehonderd filmpjes echt racist was geworden, en vrouwenhater en antisemiet bovendien. Puur onder invloed van YouTube-filmpjes.

Nu doet YouTube dat natuurlijk niet expres, het is ook een kwestie van leren hoe we hiermee om moeten gaan, maar het is belangrijk om te zien dat deze technologie niet altijd neutraal is. YouTube is te zien als een platform waarop je filmpjes kunt kijken. Maar het is net zo goed een platform dat video's aanbiedt die zo geselecteerd zijn dat gebruikers zo lang mogelijk aan het scherm gekluisterd blijven.

Het is goed om dat te doorzien. Het laat ook het belang zien om onze hogere denkaspecten te gebruiken als we met dit soort technologie aan de slag gaan.

Soms kunnen Twitterberichten nogal heftige reacties ontlokken en – denkend aan president Trump – nogal polariserend werken. Maar ook hier kunnen persoonlijke gedachten worden ingeruild voor bovenpersoonlijke. Zo was er vorig jaar een Twitter-discussie tussen een Amerikaanse comedian en een Trump-fan. De laatste maakte een harde grap, wat opgevat zou kunnen worden als een doodsverwensing aan het adres van de comedian. Maar in plaats van boos en verontwaardigd te reageren, keek de comedian eens verder op het Twitter-account van deze man en zag dat hij na een ziekte met een hoge schuld kampte en daarom om hulp vroeg. Hij begreep hierdoor beter waar zijn frustratie vandaan kwam. Daarop organiseerde de comedian een inzameling onder zijn volgers om deze man te helpen zijn ziekenhuisrekeningen te betalen. Dit hielp de man snel en ruim van zijn financiële probleem af. En hij tweette vervolgens terug hoe hij hier helemaal 'nederig' door geworden was en hoe hij een stuk milder in zijn denken was geworden.⁽¹²⁾

Zo zien we hoe we ook met sociale media een negatieve gedachte kunnen vervangen door een positieve. Het is een mooi praktijkvoorbeeld van wat je kunt doen door met goedheid te reageren op degene die niet goed is.

Lao-tse zei dat al in een treffend vers:

Wie goed is, behandel ik goed.

Wie niet goed is, behandel ik ook goed.

Te als goedheid. (Te is 'deugd').⁽¹³⁾

Zen communiceren

We kunnen onszelf zien als communicatie. In essentie zijn we een grenzenloze stroom van bewustzijn. Als mens zijn we ook een schakel in die brede, oneindige stroom. Als schakel kunnen wij alleen goed functioneren als we proberen de inspiratie door te geven vanuit de hogere Zelfen. En dat begint bij onszelf.

*Te leven om de mensheid ten zegen te zijn is de eerste stap.
Het beoefenen van de zes verheven deugden is de tweede.*⁽¹⁴⁾

Vandaar ook deze uitspraak van H.P. Blavatsky. Bewustzijns-groei, verruiming van bewustzijn, begint altijd met leven om de mensheid ten zegen te zijn. Vervolgens kun je nog allerlei deugden beoefenen, maar dat motief staat altijd bovenaan. Zenmeester Dōgen zei het op deze manier:

Het Pad gaan is je Zelf leren kennen.

Je Zelf leren kennen is jezelf vergeten.

Jezelf vergeten is verlicht worden door alle dingen.⁽¹⁵⁾

Aan onze stelling 'uiterlijke communicatie weerspiegelt innerlijke communicatie' moeten we daarom toevoegen dat die innerlijke communicatie volgt op het mededogen. Wij kunnen die innerlijke inspiratiestromen beter aanboren als we in lijn met de hogere Zelfen werken en mededogend zijn.

Hoe ruimer we zelf willen zijn, hoe meer we onszelf moeten vergeten als we voor anderen willen werken, als we bezig zijn met inspanningen om iets positiefs toe te voegen aan deze wereld. En dan verheffen we ons naar de gebieden, de sferen van werkzaamheid van onze innerlijke zelfen. Blijven we daarentegen beperkt gericht op onze persoonlijke kant, dan blijven die innerlijke invloeden ook versluierd. Een ander woord voor communicatie met onze innerlijke zelfen vanuit het motief van mededogen is meditatie. Daar gaat het laatste artikel in deze serie verder op in.

Referenties

1. E. Bomas, 'Zen en de kracht van concentratie.' Artikel in *Lucifer*, jaargang 42, nummer 1, februari 2020, blz. 11-19.
2. E. Bomas, 'Het beheersen van gedachten.' Artikel in *Lucifer*, jaargang 42, nummer 3, juni 2020, blz. 78-86.
3. G. de Purucker, *Esoterische Instructies, deel 2. De Esoterische of Oosterse School*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1991, blz. 83-84.

We citeren hieruit: “Kennis vloeit in het denkvermogen vanuit het eigen zelf, vanuit de eigen innerlijke god – en niet op de manier dat ‘brokken onderwijs’ van de een aan de ander worden doorgegeven. Overdracht van denkbeelden is slechts een wijze van spreken. In werkelijkheid worden denkbeelden niet op die manier overgedragen. Er worden indrukken gemaakt die de overeenkomstige vibratorische snaar in het psychologisch instrument van de ontvanger in trilling brengen, en onmiddellijk flitst dan de overeenkomstige kennis vanuit het daarboven gelegen eigen denkvermogen van de ontvanger, vanuit zijn eigen innerlijke god. Dit is een interessant onderwerp om over na te denken, maar denkt u alstublieft niet aan kennis of wijsheid of liefde die van de ene mens op de ander in ‘brokken’ wordt overgedragen. Wat iemand van buitenaf via overdracht van denkbeelden, van gedachten, ontvangt, is slechts de uiterlijke prikkel, of prikkels, die de innerlijke vibratie teweegbrengt die de weg voorbereidt voor het ontvangen van het innerlijk licht.⁽¹³⁾

* * * * *

13 Zie voetnoot van H.P.B. in *The Theosophist*, jaargang 3, nummer 8, mei 1882, blz. 197-8, ook in *The Complete Works of H.P. Blavatsky*, deel 3, blz. 331-2 [en in *H.P. Blavatsky Collected Writings*, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1981, 15 delen, deel 4, blz. 101-2.]: “... In de normale of natuurlijke toestand worden de gewaarwordingen overgedragen van het laagste fysieke lichaam op het hoogste spirituele lichaam, dat wil zeggen, van het eerste op het zesde beginsel (daar het zevende geen organisch of door grenzen bepaald lichaam is, maar een oneindig, en derhalve niet door grenzen bepaald beginsel of toestand). Daarbij moeten de vermogens van elk lichaam de vermogens van het daarop volgende hogere lichaam tot ontwaking brengen om de boodschap stapsgewijze over te dragen, tot ze het laatste lichaam bereiken, waarna dit laatste (de spirituele ziel), wanneer het de indruk heeft ontvangen, deze naar het lichaam terugzendt in de omgekeerde volgorde. Vandaar dat, wanneer de vermogens van sommige van de ‘lichamen’ (we gebruiken dit woord bij gebrek aan een betere term) minder goed ontwikkeld zijn, deze er niet in slagen de boodschap correct aan het hoogste beginsel over te brengen, en er dus ook niet in slagen de juiste indruk op de fysieke zintuigen te doen ontstaan, zoals een telegram foutloos van de plaats van bestemming kan zijn vertrokken, en door de telegrafist van een of ander tussenstation kan zijn verknoeid en verkeerd geïnterpreteerd. Daarom zijn sommige mensen, die overigens begiftigd zijn met een groot intellectueel vermogen en waarnemingsvermogen, vaak volstrekt niet in staat om bijvoorbeeld de schoonheid der natuur of een of ander specifiek moreel kenmerk te onderkennen, omdat, hoe volmaakt hun fysieke intellect ook is, de spirituele waarneming altijd onvolmaakt zal zijn – tenzij de oorspronkelijke, stoffelijke of grove fysieke indruk, die werd opgedaan de cirkelgang door de zeef van elk ‘beginsel’ heeft gemaakt – (van 1, 2, 3, 4, 5, 6 opwaarts tot 7, en van 7, 6, 5, 4, 3, 2 weer terug naar nummer 1) — en elke ‘zeef’ in goede staat is ...”

4. Zhuang Zi, *Zhuangzi – Innerlijke Geschriften*.
5. D.T. Suzuki, *Inleiding tot het Zen-Boeddhisme*. N. Kluwer, Deventer, z.j., blz. 53-54.
6. Zie ref. 5, blz. 54.
7. G.M. Kubose, *Zen koans*, Henry Regnery Company, Chicago 1973, blz. 129.

8. Buddha’s aforismen uit ‘Let every man prove his own work’ in *H.P. Blavatsky Collected Writings*, The Theosophical Publishing House, Wheaton 1981, 15 delen, deel 8, blz. 159.
9. G. de Purucker, *Fundamentals of Esoteric Philosophy*, blz. 202.
10. Zie ref. 2.
11. <https://decorrespondent.nl/9149/aanbevolen-voor-jou-op-you-tube-racisme-vrouwenhaat-en-antisemitisme/374736663147-s-5c2b7c35>
12. <https://www.washingtonpost.com/lifestyle/2019/01/25/patton-oswalt-got-into-twitter-war-with-trump-supporter-then-helped-pay-his-medical-bills/>
13. Lao-tse, *Tao Te King*, vers 49, vele edities.
14. H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, Stichting I.S.I.S, Den Haag 1992, blz. 101.
15. Dōgen, oprichter van de Sōtō Zen School in 1233.

Theosofie in de Natuur

Over het uitsterven van dieren en planten

Trekduif.

Kerngedachten

» Terwijl de wezens hun bewustzijn uitbreiden, belichamen ze zich in steeds veranderende vormen, die passen bij hun evolutiestadium.

» Je moet de twee oorzaken van uitsterven goed onderscheiden: door de innerlijke groei van de Planeet Aarde met zijn wezens, of door toedoen van de mens.

» In het laatste geval breken we een ontwikkelingsfase af, wat een vertragende werking zal hebben op die bewustzijnen. Daarvoor dragen we karmische verantwoordelijkheid.

Het is algemeen bekend dat gedurende de lange levensgeschiedenis van onze Planeet Aarde, de wezens van de verschillende natuurrijken zich in steeds andere vormen hebben uitgedrukt. Wat is eigenlijk een planten- of diergroep? Waarom verschijnen en verdwijnen ze van het toneel?

Deze vragen zijn actueel, mede ook door de huidige, alarmerend snelle afname van soorten en populaties van vele planten- en diergroepen. Om deze vragen te beantwoorden, schetsen we eerst het algemene beeld van het pad van innerlijke groei, dat elk wezen doorloopt.

Hou daarbij in gedachten: volgens de Theosofie leeft alles. Intelligentie, bewustzijn en wil zijn de drijvende krachten achter alle processen in onze kosmos. Wij mensen zijn bewustzijn, wij zijn ons lichaam niet. Zo maken planten, dieren en mineralen ook gebruik van lichamen, zij het met vormen en kwaliteiten die passen bij hun staat van ontwikkeling. Al die lichamen zijn een tijdelijke samenwerking van celwezens en atoomwezens, die gedurende één wederbelichaming als manifestatiemiddel dienen.

Alle leven is cyclisch

Elk wezen doorloopt afwisselende perioden van activiteit en passiviteit. Tijdens de actieve perioden ben je wakker en werkzaam in de uiterlijke werelden. Tijdens je passieve perioden

rust je uit, door je bewustzijn terug te trekken in meer innerlijke bewustzijnsferen (waaronder de sferen waarin we ons tijdens onze slaap en dood bevinden). Die zijn noodzakelijk ter voorbereiding op de volgende actieve periode.

Elke actieve fase biedt je de mogelijkheden om je bewustzijn een stap verder te ontwikkelen dan waar je was. Want dan doe je de ervaringen op die daarvoor noodzakelijk zijn. Dan kun je leren dankzij de intensieve wisselwerking met vele andere belichaamde wezens, waaronder onze medemensen.

In de Natuur zijn talloze voorbeelden aan te wijzen van deze afwisseling van actief en passief leven: onze harteklop, de getijdewerking, de seizoenen, leven en dood, en allerlei kosmische cyclussen zoals de maancyclus en de zonnevlekkencyclus. Het zijn steeds cycli binnen grotere cycli.

Uiterlijke veranderingen volgen innerlijke veranderingen

Elk bewustzijn is in de kern grenzen-

Dit is een fossiel van de meest oorspronkelijke vorm van de paardenfamilie, die wij tot nu toe ontdekt hebben (de Eohippus). Je ziet duidelijk dat zijn bouw nog lang niet zo gespecialiseerd is als het moderne paard, dat relatief hoog op de benen staat en slechts één teen heeft waarop hij staat.

Tijdens de bloeitijd van de amfibieën, in het geologische tijdperk dat Laat-Devoon wordt genoemd, ontwikkelde deze diergroep een enorme rijkdom aan vormen. Dit is het fossiel van de Ichthyostega, een dier van 1,5 meter lang.

loos. Het fundamentele streven van elk wezen is om de oneindige potenties in zijn bewustzijn ook echt te realiseren, actief te maken. De natuurrijken zijn de verschillende groeifasen op dat lange, zeer lange pad van ontwikkeling: we leren binnen onze Planeet eerst onze lessen als elementaire wezens, dan als minerale, plantaardige, dierlijke en menselijke wezens, en dan als ‘boven-menselijke’ wezens. De natuurrijken zijn dus groeifasen: de opeenvolgende levensscholen die alle wezens doorlopen.

Terwijl alle wezens hun bewustzijn uitbreiden en uitwik-

kelen, belichamen ze zich in steeds veranderende lichamen, levensvormen. De vorm en kwaliteiten van een lichaam zijn altijd een weerspiegeling (op het fysieke gebied) van hoe ver het bezielende wezen op het pad van evolutie is. Je zou kunnen zeggen: bij elke evolutiefase hoort een passend uiterlijk instrument.

Wie dit overdenkt, ziet al snel dat het verschijnen van steeds nieuwe, hogere levensvormen een logisch gevolg is van innerlijke groei. En die levensvormen die ‘verouderd’ raken, die bij een vorige fase van de planetaire evolutie horen, verdwijnen van het toneel. Dit blijkt overduidelijk uit de vele fossielen die gevonden zijn van planten en dieren. Vele levensvormen waren ooit wijd verspreid over de aarde, om na hun bloeiperiode geheel of grotendeels te verdwijnen: vissen met pantserachtige platen om hun lichaam, zeer grote amfibieën (die in gigantisch uitgestrekte moerasbossen leefden), reuzenreptielen zoals sau-riërs, enzovoort.

Het verschijnsel ‘uitsterven’ op zich is dus niet verontrustend. De bewustzijnen die zich in de uitgestorven vormen huldten, zijn er nog steeds, want bewustzijn is onvernietigbaar. Maar als dat uitsterven gebeurt door ingrijpen van de mens, dan is het een heel andere kwestie. Dan breken we een ontwikkelingsfase af, wat een vertragende werking zal hebben op die bewustzijnen — een ernstig gevolg waar de mens karmische verantwoordelijkheid voor draagt. Het is essentieel onderscheid te maken tussen die twee oorzaken van uitsterven. Daarover straks meer.

Voorlopers, middenmoters, achterblijvers

Zoals gezegd, elke cyclus van uiterlijke activiteit geeft de betrokken wezens de kans om innerlijk te groeien, de kans om meer van hun sluimerende mogelijkheden uit te wikkelen. Ontwikkeling van bewustzijn is geen vanzelfsprekendheid: er is altijd sprake van vrije wil, meer of minder vrije wil. De een leert sneller dan de ander. Onder elke groep evoluerende wezens zijn er daarom voortrekkers, een grote middengroep – die zich met gemiddelde snelheid ontplooit – en achterblijvers.

De achterblijvers kunnen zo ver gaan achterlopen ten opzichte van de algemene voortgang van het Aardse leven, dat ze niet meer meekunnen met de grote evolutiegolf. Ze missen de aansluiting, want hun karakter komt steeds minder overeen met het karakter van de (evoluerende) Planeet. In dat geval vallen deze bewustzijnen in een slaaptoestand, waaruit ze pas weer ontwaken als ze in een volgende grote planetaire cyclus de draad weer kunnen oppakken, vanaf het punt waar ze waren.

Innerlijke groei gedurende één Aardse cyclus

Nu we de algemene lijnen hebben geschetst, willen we deze een stap preciezer uitwerken. Om te beginnen: gedurende één levensperiode van onze Planeet Aarde, dus de periode tussen zijn wedergeboorte en uiteenvallen, krijgt elk wezen de kans om volmaaktheid te bereiken binnen zijn eigen natuurrijk, dat te zien is als een leerschool. Wij mensen hebben de mogelijkheid om alles te leren wat in ‘leerschool mens’ te leren is, en datzelfde geldt bijvoorbeeld voor dieren en planten binnen hún natuurrijk. Daarbij wordt elk natuurrijk geleid en gestimuleerd door het natuurrijk dat een stap hoger staat: wij mensen bijvoorbeeld zijn in alle opzichten de leidende factor in de evolutie van de dierlijke wezens op Aarde.

Wie uitgeleerd is in zijn natuurrijk en dus het ‘einddiploma’ ervan op zak heeft, zal in de volgende levenscyclus van de Aarde een start maken in het natuurrijk dat een stap verder ontwikkeld is. Wie dat punt niet bereikt, is een ‘zittenblijver’. Hij zal in de volgende belichaming van de planeet zijn lessen leren in hetzelfde natuurrijk als waarin hij nu is. Maar hij neemt daaraan deel als een wezen dat reeds meer of minder gevorderd is in die leerschool. In zekere zin worden de achterblijvers dus voorttrekkers!

Geleidelijke groei

De evolutionaire groei van één natuurrijk is onder te verdelen in 7 grote fasen of cyclussen (die vaak ‘Ronden’ worden genoemd). Deze zijn op zich weer te verdelen in 7 subfasen, enzovoort. Immers, alle groei is geleidelijk: elke cyclus is opgebouwd uit een logische opeenvolging van kleinere cyclussen.

Wat de biologen een plantengroep of diergroep noemen, zoals de familie van de paardenbloemen of de knaagdieren, is in feite zo’n kleinere leerschool binnen de grote leerschool van de planten en de dieren. Daarin maken wezens een aantal wederbelichamingen mee, net zolang

totdat zij als paardenbloem of knaagdier niets meer te leren hebben. Dan belichamen ze zich in een hoogstaander groep, enzovoort.

Er is in elke leerschool van de natuur, in elke planten- of diergroep, dus een voortdurende instroom en uitstroom van wezens, net zoals op een school er elk jaar nieuwe leerlingen met de derde klas beginnen en de derde klassers die aan alle eisen voor de overgang hebben voldaan, doorstromen naar de vierde klas.

Bedenk wel: bij alle stappen van innerlijke ontwikkeling transformeren de lichamen van wezens zich niet in andere lichamen. Als een vogelziel bijvoorbeeld overgaat van de ‘meeuwenschool’ in de ‘spreeuwenschool’ – als we er even van uitgaan dat een spreeuw een stapje verder ontplooid is dan een meeuw – wordt zijn meeuwenlichaam niet steeds spreeuwachtiger. Als deze vogelziel er innerlijk aan toe is, belichaamt hij zich meteen in een spreeuwenlichaam en zal hij zijn eerste ervaringen doormaken als pas beginnende en dus wat onwennige, onhandige spreeuw.

Moet elke vorm worden doorlopen?

Om volmaaktheid te bereiken als plant of dier, hoeft een wezen niet door alle plantaardige en dierlijke vormen heen te gaan. Er zijn in de planten- en dierenwereld in feite meerdere ‘ladders’ van evolutie, die alle naast elkaar bestaan. Elke ladder leidt tot uiteindelijke volmaaktheid binnen het eigen natuurrijk.⁽¹⁾

We kunnen het voor een deel hiermee vergelijken: om de ideale houding en capaciteiten van een scheepskapitein te ontwikkelen, moet iemand alle soorten vaarproblemen en uitdagingen, van de meest eenvoudige tot de meest moeilijke, hebben meegemaakt en overwonnen. Maar daarvoor hoeft hij niet op elke uiterlijke variant schip, of op elke rivier en zee in de wereld, gevaren te hebben.

Spontaan uitsterven

Wij hadden al aangestipt dat dieren- en plantengroepen kunnen uitsterven, doordat ze verouderd zijn of door toedoen van de mens.

Bij het spontane uitsterven van groepen zien we vaak de volgende verschijnselen: het reproductievermogen neemt af, het vermogen om je stand te houden te midden van de druk van andere groepen neemt af, het vermogen om je aan te passen aan de steeds veranderende omstandigheden neemt af. Het zijn vaak de sterk gespecialiseerde dieren en planten die als eerste uitsterven.

Dit schiftingsproces vindt in zeer versnelde mate plaats bij de overgang tussen twee grote planetaire evolutiecyclussen.

Dit innerlijke proces gaat gepaard met grote uiterlijke, geologische en klimatologische omwentelingen: aardbevingen, vulkanisme, het stijgen of dalen van continenten. Tegelijk kunnen er omstreeks die tijd grote meteorietinslagen zijn. De geologen en biologen kennen meerdere van dit soort grote overgangperiodes, die altijd gepaard gingen met uitstervingsgolven. Het verdwijnen van de sauriërs was er één van. Die sauriërs verdwenen omdat zij geen vitaliteit meer hadden, geen aanpassingsvermogen meer hadden. De zoogdieren (hun jeugdige opvolgers) hadden die des te meer. De grote meteorietinslag was daarbij hoogstens een middel waardoor deze schifting zich voltrok.

Uitsterven door de mens

Door jacht, milieuvervuiling, boskap, onverantwoorde landbouw, enzovoort, ontnemt de mens sommige organismen de mogelijkheid zich te belichamen. Een voorbeeld is de trekduif, die in de 19e eeuw in grote aantallen voorkwam in de Verenigde Staten. Een zwerm trekduiven kon zo groot zijn dat deze een groot deel van de hemel bedekte. Excessieve jacht zorgde ervoor dat omstreeks het jaar 1900 geen enkele trekduif meer in leven was. Een recent voorbeeld van uitsterven is de noordelijke witte neushoorn, waarvan het laatste mannetje in 2018 stierf.

De zoogdieren laten een veel verder ontwikkelde zorg voor hun nageslacht zien dan de andere gewervelde dieren, zoals de reptielen.

Daartegenover houden we bepaalde soorten juist kunstmatig in stand. Een voorbeeld is de Nederlandse melkkoel: deze is zo doorgeteeld dat ze zonder de mens weinig overlevingskansen heeft.

Wij mensen zijn als denkers ethisch verantwoordelijk voor wat we doen. Zien we dieren enkel als gebruiksvorwerpen, of als middelen om onze hobby's en wensen (jagen, mode, parfums) te vervullen? Of als wezens die gelijkwaardig zijn aan ons – zij zijn mensen-in-wording! – waarvoor wij medeverantwoordelijk zijn?

We hoeven ons niet bezig te houden met discussies of een bepaalde diergroep nu wel of niet spontaan aan het uitsterven is: als we hen consequent de ruimte en mogelijkheden geven zich te uiten en innerlijk te groeien, blijkt dat vanzelf wel.

Wat zijn de gevolgen van het uitroeien van een diergroep? Deze wezens kunnen hun stapsgewijze evolutie niet (of met moeite) voortzetten. Hun innerlijke groei wordt vertraagd. Door ons handelen leggen we een band met deze wezens die niet weggewist kan worden. Het gevolg zal zijn dat wij (die nu mens zijn) in toekomstige cyclussen geconfronteerd zullen worden met de wezens die we ooit hebben benadeeld. En dan zal het onze plicht zijn om deze wezens extra evolutionaire ondersteuning en begeleiding te geven. Dan is het onze plicht om onze eigen evolutie te vertragen, ten behoeve van deze wezens, die net als wij 'pelgrims' zijn op het moeilijke maar grootse pad van innerlijke groei.

Referentie

1. G. de Purucker, *De Mens in de Evolutie*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1985, blz. 106, 110.
-

Theosofische invloed op kunst & design in Berlijn

Van Blavatsky tot iPhone

Dit artikel is een lezing die gehouden is ter introductie van de International Theosophy Conference (ITC) in Berlijn in 2018. Ieder jaar vindt er een ITC plaats op een andere locatie in de wereld en bij elke nieuwe plaats is het traditie geworden iets te vertellen over de connectie van de betreffende locatie met de Theosofie. In 2018 vond het ITC in Berlijn plaats en is gekozen om deze connectie te belichten vanuit de invalshoek van kunst en design. Hieronder volgt de integrale lezing die ter introductie van het ITC in Berlijn gehouden werd.

Toen ik voor deze introductie-lezing gevraagd werd, had ik al enkele ideeën die ik over het onderwerp zou kunnen vertellen. Afgelopen jaar heeft Herman C. Vermeulen een serie lezingen gehouden over de spirituele functie van kunst en design, waardoor ik al een aanknopingspunt had om verder op door te gaan. Nieuwsgierig naar wat ik zou tegenkomen, ben ik verder in het onderwerp gedoken om te kijken welke invloed de Theosofie op kunst en design in Duitsland heeft gehad en wat we er vandaag de dag nog van terug kunnen zien. Tijdens deze zoektocht ben ik een aantal verrassende dingen tegengekomen. Een daarvan heeft te maken met deze iPhone die ik in mijn hand houd. Vandaar dat ik aan deze presentatie een kleine ondertitel heb toegevoegd: Van Blavatsky tot iPhone. Je zou je kunnen afvragen wat Blavatsky met iPhones te maken heeft, maar de komende 15 minuten

zal ik laten zien wat de relatie tussen die twee is en welke rol Berlijn hierin gespeeld heeft.

De invloed van de Theosofische Beweging

Maar voordat we in Duitsland beginnen, zal ik eerst een kort overzicht geven van wat er zich in Europa in de kunstwereld heeft afgespeeld, om de nodige context te geven. Want net zomin als er in de Theosofie absolute beginpunten zijn, is er een absoluut begin van de theosofische invloed op kunst en design in Duitsland.

Vanaf het moment dat *De Geheime Leer* van mevrouw Blavatsky in 1888 gepubliceerd wordt, vinden er door heel Europa allerlei veranderingen plaats in die kunstwereld. De universele principes van de Theosofie en het ideaal van eenheid en universele broederschap vinden ingang bij vele kunstenaars, met als gevolg dat ze vaak als blijvende inspiratie voor

Kerngedachten

» Sinds het optreden van H.P. Blavatsky vinden de principes van de Theosofie ingang bij vele kunstenaars.

» In dit artikel laten we zien hoe een aantal invloedrijke moderne kunstschoolen, die door die gedachten geïnspireerd waren, trachtten hun onderwerp te 'de-materialiseren'.

» Een belangrijke hiervan was de Bauhaus-school, die achtereenvolgens gevestigd was in Weimar, Dessau en Berlijn.

hun werk dienden. Er ontstaan plotseling nieuwe kunststromingen, waarvan er een aantal in Berlijn samenkomt, zoals we straks zullen zien.

Blavatsky kwam, zoals ze zelf zei, om de denkgarelen te doorbreken. Om de toen heersende materialistische en dogmatische kijk op het leven te veranderen in een universele, spirituele visie. En met haar krachtige impuls had ze een enorme invloed op kunstenaars en verschillende kunststromingen. In zeker opzicht is dit niet zo verrassend, gezien het feit dat kunst ook wel de taal van de ziel wordt genoemd, maar desalniettemin zul je – als je er bewust naar op zoek gaat – versteld staan hoeveel beroemde kunstenaars de rest van hun leven wijdden aan het trachten deze universele, spirituele visie door middel van hun werk tot uitdrukking te brengen. Kunsthistorici maken dan ook melding van de revolutionaire invloed die de Theosofie op kunst en architectuur in de 20ste eeuw heeft gehad. Een invloed die terug te zien is in de plotselinge verandering van kunstvormen. Gelijktijdig met de verschuiving van een materialistische naar een spirituele visie op het leven, zien we een verandering van realistische, concrete vormen naar abstract werk. Er is een algemeen streven van kunstenaars om de spirituele essentie achter de uiterlijke vormen tot uitdrukking te brengen. En daar zit een grote uitdaging in, want hoe kleed je in vormen wat in essentie vormloos is? Hoe druk je door middel van materialen het immateriële uit?

Drie principes

Toch hebben kunstenaars een aantal manieren weten te vinden om hun onderwerp te ‘de-materialiseren’. Dit kunnen we herkennen aan een drietal principes die kunstenaars zijn gaan toepassen.

1. De toepassing van de geometrie, om universele, kosmische verhoudingen uit te drukken.
2. Het terugbrengen van objecten tot hun essentie in kleur en vorm, wat resulteerde in het gebruik van primaire kleuren en rechte lijnen.
3. Het abstraheren van het onderwerp, om door vormloos te werken dichter bij de ‘essentie’ van het onderwerp te komen, de ‘Idee’ zoals Plato het noemt. Door alle uiterlijke details weg te laten die de kijker alleen maar zouden afleiden van deze essentie.

De School van Pont-Aven

Vanaf 1890 vindt er zagezegd een plotselinge en radicale verandering plaats in de kunstwereld vanwege de toepassing van deze principes. Of kunstenaars hier altijd

in slaagden is een tweede, maar waar het om gaat is dat ze allemaal op hun eigen manier de diepere essentie, de achterliggende werkelijkheid van het uiterlijke leven probeerden uit te beelden. Ik zal een aantal voorbeelden geven om een indruk te krijgen waar het om gaat.

We starten in Frankrijk, Bretagne: de School van Pont-Aven. Karakteristiek door het gebruik van primaire kleuren, geometrische composities en de afwezigheid van perspectief, schaduwwerking en details. Het schilderij van Paul Gauguin is hier een beginnend voorbeeld van. Gauguin,

een van de pioniers van de School van Pont-Aven, maakt gebruik van heldere kleuren en het landschap dat hij schildert is teruggebracht tot hoofdlijnen en vlakken die richting het tweedimensionale gaan.

Hetzelfde geldt voor het schilderij van Maurice Denis, een ander lid van de School van Pont-Aven. Ook hier zijn de vormen teruggebracht tot lijnen en vlakken met maar weinig detail en schaduwwerking.

Les Nabis

Rond dezelfde tijd vormde zich in Bretagne ook een groep die zichzelf Les Nabis noemde, wat Hebreeuws of Ara-

bisch is voor ‘de profeten’, omdat ze zichzelf als opdracht gaven om het spirituele in kunst nieuw leven in te blazen. In het schilderij van Paul Sérusier, oprichter van Les Nabis, is een verdere abstrahering te zien van vorm en kleur. Realistische elementen zijn nu volledig vervangen door kleurinterpretaties in een streven alleen de essentie, de Idee van het onderwerp uit te drukken.

Kubisme

Een andere stroming die iets later opkwam, met het centrum in Parijs, is het Kubisme, waarvan Paul Cézanne met zijn late werk als voorloper wordt gezien. Maar het werk dat definitief de weg voor het Kubisme baande, is het schilderij Les Femmes d'Alger van Pablo Picasso.

Van dit werk werd lange tijd gezegd dat het een erotische scène voorstelt, maar uit een promotieonderzoek blijkt dat de dames die in het schilderij afgebeeld zijn, Hebreeuwse letters symboliseren die tezamen een van de 72 namen voor ‘het Goddelijke’ vormen die in de Kaballah zijn terug te vinden.⁽¹⁾

Een interessant gegeven hierbij is dat Picasso de Kaballah bestudeerde en tevens lid was van de Orde van Martinisten, een spirituele beweging, ontstaan uit de leringen van de Graaf van Saint Germain. Sterk verwant aan het Kubisme was de sub-beweging Section d'Or, verwijzend naar de gulden snede. Kunstenaars van deze groep hadden als doel om de universele wiskundige en harmonische verhoudingen in de natuur te laten zien.

Mondriaan

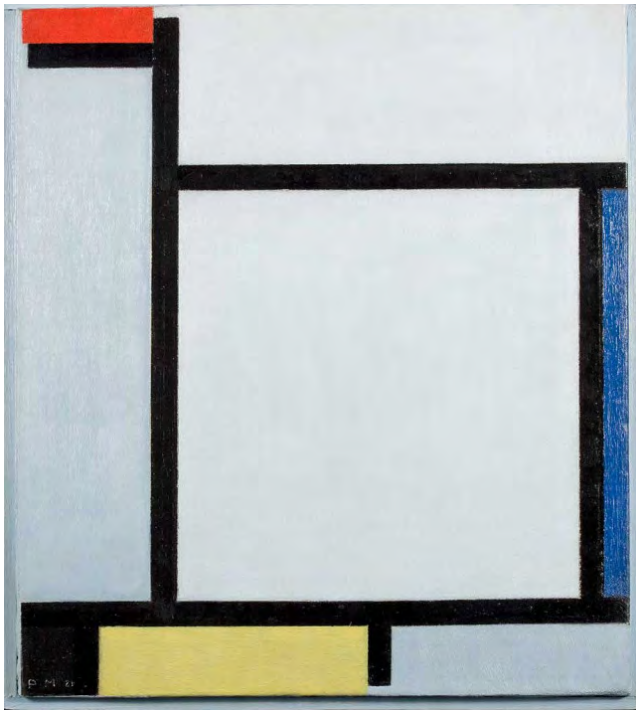
Een kunstenaar die over Kubisme de uitspraak deed dat het het grootste potentieel had om een werkelijk spirituele vorm van kunst te ontwikkelen, was Piet Mondriaan, bekend als een van de pioniers van abstracte kunst.

Mondriaan was theosoof en werd lid van de Theosofische Vereniging nadat hij in 1908 een lezing over devachan en kâma-loka had bijgewoond van Rudolf Steiner, die toen zelf nog lid van de Theosofische Vereniging was. Het was een zeer bepalend moment in het leven van Mondriaan, dat vanaf dat moment geheel in het teken stond van de Theosofie en het streven de universele harmonie die aan het leven ten grondslag ligt in zijn werk tot uitdrukking te brengen. Dit streven werd uiteindelijk een geleidelijk proces waarbij de verschillende fasen van ontwikkeling goed zichtbaar zijn in zijn werk, dat gaandeweg steeds abstracter werd. Een goed voorbeeld hiervan is zijn beroemde boom die in de loop van de tijd tot een kubistische abstractie evolueert.

Mondriaan zag kunst niet als een doel op zich, maar als

een middel tot een hoger doel: de spirituele ontwikkeling van de maatschappij. Kunst zou volgens hem dan ook niet meer nodig zijn wanneer de ideale maatschappij bereikt is. Afbeelding 6 is het type werk waar Mondriaan het meest bekend om is geworden:

voor Mondriaan de meest zuivere manier om de essentie, de kosmische harmonie uit te drukken. We zien de toepassing van alleen rechte lijnen en primaire kleuren waarvan Mondriaan van mening was dat ze 'tot visuele verinnerlijking van de materie, tot zuiverder openbaring van het licht' zullen voeren en 'enkel de stille ontroering van het universele tot uitdrukking brengen.'⁽²⁾

Het hier afgebeelde werk was het eerste dat Mondriaan in deze stijl gemaakt heeft en toen hij het af had schreef hij in een brief aan Rudolf Steiner dat hij nu de kunstvorm had gevonden voor ware antroposofen en theosofen. Steiner heeft echter nooit op deze brief gereageerd, tot frustratie van Mondriaan.

De Stijl

Gedreven door de ethische idealen van de Theosofie, richtte Mondriaan samen met Theo van Doesburg de idealistische kunstbeweging De Stijl op. Met als doel om tijdloze designs te ontwerpen die ze 'De Nieuwe Beelding' of 'Neoplasticisme' noemden. Kunst moest als doel het verheffen van de mens hebben. De Stijl streefde naar een radicale hervorming van de kunst met als doel een wereld te creëren waarin mensen een gevoel van harmo-

nie ervaren. Omdat harmonie de wet van de natuur is, zo was de gedachte, zou het ook in kunst en vormgeving tot uitdrukking moeten komen. Volgens de eerdergenoemde principes betekende dit het terugbrengen van kunstwerken en ontwerpen tot hun meest elementaire essentie aan de hand van primaire kleuren en geometrische vormen, duidelijk terug te zien in de beroemde stoel van Rietveld, een van de leden van De Stijl.

Kandinsky

Iemand die van inspirerende invloed was op veel van de leden van De Stijl, was de beroemde kunstenaar en theosoof Wasily Kandinsky. En nu komen we geleidelijk in Berlijn aan, want geboren en getogen in Rusland, verhuisde Kandinsky al vroeg in zijn carrière naar Duitsland. Ook Kandinsky is bekend om zijn abstracte werk, waarover hij zelf zei dat het het enige medium was om innerlijke kennis van de ontastbare spirituele wereld te verwerven. Kandinsky richtte de kunststroming Der Blaue Reiter op in München, wat de blauwe ruiter betekent. Leden van deze beweging waren onder andere Paul Klee, Lyonel Feininger and Alexej Jawlenski, alle drie in meer of mindere maten betrokken bij en geïnspireerd door de Theosofie. Artistieke benaderingen verschilden binnen de groep, maar allen hadden het gemeenschappelijk ideaal om 'spirituele waarheden' in hun werk uit te drukken. Iedere kleur die ze in hun werken gebruikten had zijn eigen symbolische betekenis, waarvan de kleur blauw volgens Kandinsky de meest spirituele is; vandaar waarschijnlijk ook de naam Der Blaue Reiter.

Bauhaus

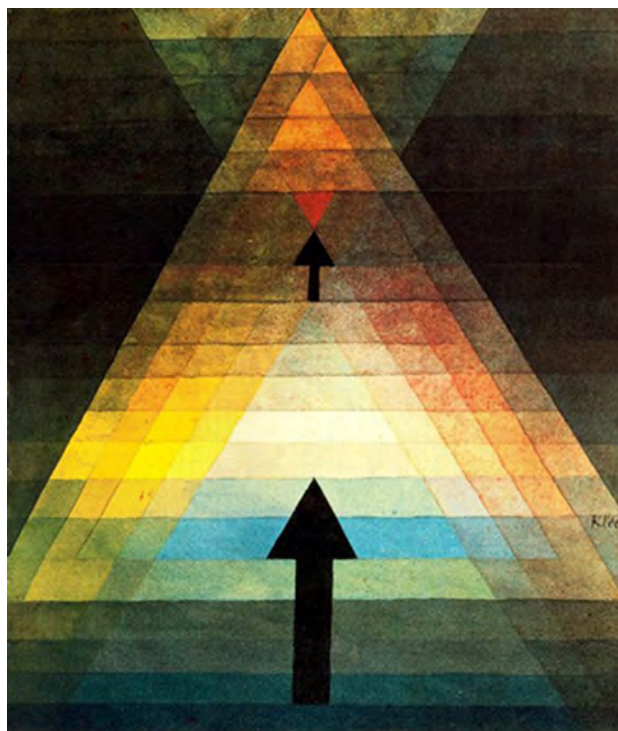
We maken nu een kleine sprong voorwaarts naar Bauhaus, de kunstopleiding opgericht door Walter Gropius in Weimar in 1919. Bauhaus verhuisde in 1925 naar Dessau en uiteindelijk in 1932 onder druk van het nationaal-socialisme naar Berlijn.

Gropius wilde – net als De Stijl – de toekomst bouwen. Hij had als ideaal de maatschappij te veranderen door kunst met architectuur en vormgeving te combineren. Ook hij was ervan overtuigd dat een inspirerende omgeving het betere in de mens naar boven haalt. Vandaar dat we bij Bauhaus dezelfde uitgangspunten van De Stijl terugzien. Vormgeving zou vrij moeten zijn van onnodige details, elke onwaarheid of opsmuk, en altijd een samen- gaan moet zijn van kunst en productie. Dit was terug te zien in de unieke benadering van onderwijs in Bauhaus, waarbij praktijklessen werden gegeven door zowel een kunstenaar als een ambachtsman.

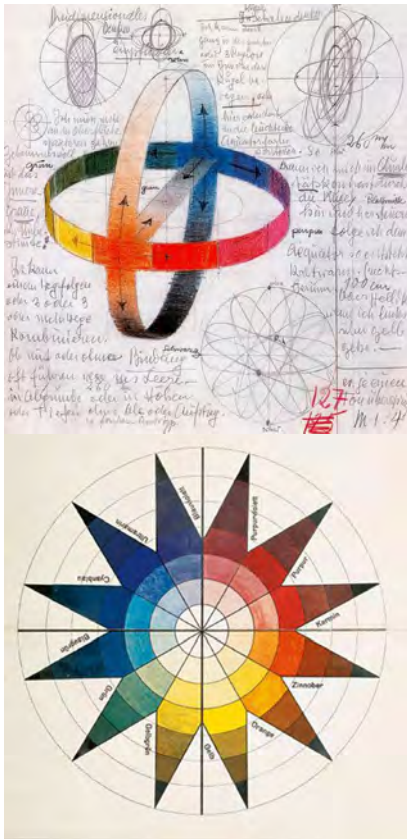
En in Bauhaus komen dingen samen, want wie waren deze kunstdocenten? De Theosoof Kandinsky en twee leden van de door hem opgerichte Der Blaue Reiter-groep Paul Klee en Lyonell Feininger; Mondriaan en Theo van Doesburg van De Stijl, die er op bezoek kwamen om lezingen te geven; de Zwitserse schilder Johannes Itten, ook sterk beïnvloed door de Theosofie. Tezamen hebben zij een groot stempel gedrukt op het modernisme van de 20ste eeuw. Paul Klee en Johannes Itten in het bijzonder, met hun kleurtheorieën die een belangrijk onderdeel vormden in het curriculum van Bauhaus. Schetsen uit zijn notitieboekje laten zien hoe Paul Klee zijn kleuren- theorie uitwerkte.

Hij stond bekend om zijn wetenschappelijke benadering, maar tegelijkertijd zijn spirituele visie op het leven. Dit laatste is terug te zien in zijn schilderij getiteld Eros, waarover hij het volgende zei (en houd Plato hierbij in gedachte): **De toekomst sluimert in de mens en hoeft alleen maar te ont- waken. Het kan niet ontstaan. Vandaar dat zelfs een kind Eros kent.**⁽³⁾

De pijlen die in het schilderij zichtbaar zijn, staan symbool voor de spirituele bevrijding van aardse ketenen. Johannes Itten op zijn beurt, gaf een van de introductie- cursussen over harmonie en kleurrelaties. Hij introduceer- de de zeven typen van kleurcontrast zoals warm-koud, licht-donker en contrast van complementaire kleuren, waarvan verschillende studies in zijn schetsboek blijk geven.

Vandaag de dag is zijn kleurentheorie nog even actueel. Er wordt nog algemeen gebruik van gemaakt, zoals het concept van kleurtemperatuur. En de beroemde complementaire kleurencirkel die we allemaal wel een keer op school hebben moeten naschilderen, hebben we ook aan Itten te danken.

Tijdloze vormgeving

Maar niet alleen op het gebied van kleur was Bauhaus revolutionair; ook in vormgeving waren de leden van Bauhaus hun tijd ver vooruit. Zoals gezegd wilde Gropius de toekomst bouwen en dat deed hij door moderne en tijdloze ontwerpen te maken met behulp van vooruitstrevende materialen, waardoor constructies mogelijk

werden, die voorheen vaak niet realiseerbaar waren. Zoals het hoofdkwartier van Bauhaus, gebouwd in 1925 en zeer revolutionair voor zijn tijd, bijna 100 jaar geleden!

Of de Wasily-stoel (vernoemd naar Wasily Kandinsky) met de gebogen stalen buizen, een tijdloos en nog steeds geliefd model. En het strakke design van het gebouw dat Bauhaus ontwierp voor de wereldtentoonstelling in Barcelona in 1929, zou zo door kunnen gaan voor een modern beach-house in Californië.

Ulm School of Design

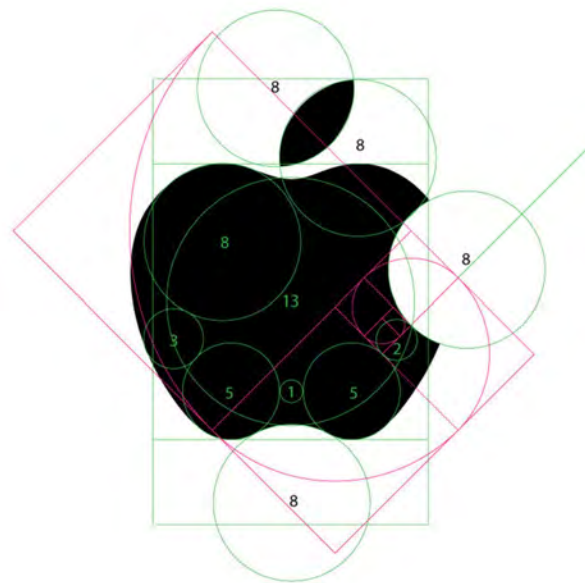
We maken weer een kleine sprong vooruit in de tijd. Door de naderende Tweede Wereldoorlog was Bauhaus gedwongen in 1933 zijn deuren te sluiten. Maar daarmee was het gedachtegoed allerminst verdwenen. Want twintig jaar later kreeg het een vervolg in de Ulm School of Design, opgericht door onder anderen Max Bill, voormalig Bauhaus-student. De lessen waren op dezelfde principes gestoeld en ook werden er lezingen gegeven door de voormalige Bauhaus-docenten en architecten Mies van der Rohe en Walter Gropius. Sterk beïnvloed door deze twee, was ontwerper Dieter Rams, die student was op de Ulm School of Design. Gevormd door zijn opleiding ontwikkelde Dieter Rams later zijn bekende tien principes voor een goed ontwerp. Volgens hem is een ontwerp goed wanneer het aan de volgende tien criteria voldoet:

- Het is innovatief
- Het maakt een product nuttig
- Het is esthetisch
- Het maakt een product begrijpelijk
- Het is onopvallend
- Het is eerlijk
- Het is duurzaam
- Het is tot in het kleinste detail uitgewerkt
- Het is milieuvriendelijk
- Het is zo min mogelijk design⁽⁴⁾

BRAUN

In deze 10 eenvoudige regels zijn duidelijk elementen terug te zien van de ethische principes die ten grondslag lagen aan Bauhaus. Een ontwerp dat bescheiden, duurzaam, eerlijk en goed voor de omgeving moet zijn, heeft alle kenmerken in zich die het geheel ten goede komen. Dieter Rams is met name bekend geworden met zijn ontwerpen voor het merk Braun. Eén ontwerp hiervan, dat van de taperecorder, heeft als grote inspiratiebron gediend voor twee mensen in het bijzonder, namelijk Steve Jobs en Jonathan Ive, respectievelijk oprichter en artistiek directeur van Apple. En zo zijn we dan uiteindelijk uitgekomen bij de iPhone, waarvan het ontwerp en het logo nog steeds elementen in zich hebben – zoals de gulden snede – die gebaseerd zijn op universele principes van de oude wijsheid zoals die in 1875 door H.P. Blavatsky weer opnieuw in de wereld bekend zijn gemaakt.

Referenties

1. Marijo Ariëns-Volker, *De wangen van de Macroprosopus. Een nieuwe interpretatie van het schilderij "Les Femmes d'Alger" van Pablo Picasso*. Vrije Universiteit Brussel, 2004.
2. Jaqueline van Paaschen, *Mondriaan en Steiner. Wegen naar nieuwe beelding*. Uitgeverij Komma, Den Haag, 2017, blz. 145.
3. John Sallis, *Klee's mirror*. State University of New York Press, New York 2015, blz. 73.
4. [https://en.wikipedia.org/wiki/Dieter_Rams#\"Good_design\"_principles](https://en.wikipedia.org/wiki/Dieter_Rams#\)

Uw Vragen

Waarom is Pluto geen planeet meer?

De vragensteller komt vermoedelijk met deze vraag, omdat de astronomen sinds 2006 Pluto geen planeet meer noemen, maar een ‘dwarfplaneet’. Volgens de huidige definities zou een echte planeet in staat moeten zijn om zijn baan schoon te vegen van andere hemellichamen. Dat kan Pluto niet. Maar omdat hij toch enkele planetaire kenmerken heeft, wordt hij nu ‘dwarfplaneet’ genoemd. Duidelijk is, dat het hier om zuiver uiterlijke kenmerken gaat.

Wie meer weet van de Theosofia, zal steeds kijken naar het leidende bewustzijn erachter. Pluto is net als alle andere planeten en dwarfplaneten een kosmisch wezen dat deel uitmaakt van ons zonnestelsel. Of Pluto tot ons zonnestelsel behoort of een tijdelijke gast is – net als Neptunus – weten we niet. Maar in beide gevallen drukt Pluto, zolang hij deel uitmaakt van ons stelsel, zijn stempel op het functioneren van het hele zonnestelsel. Iets van zijn invloed (in relatie met Saturnus) bemerken we bijvoorbeeld in dit jaar 2020, waarin er enkele schokken door de hele wereld gaan. Die schokken laten zien dat veel oudere structuren niet goed meer functioneren. Ze blijken eerder hinderpalen dan dat ze bijdragen aan oplossingen voor de crisis. Op veel vlakken worden daarom aanzetten gedaan voor hervormingen.

Pluto behoort trouwens niet tot de zeven planeten waarmee onze planeet aarde

heel direct verbonden is.⁽¹⁾

Referentie

1. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. Deel 1, voetnoot op blz 573 (orig. Engelse paginering); G. de Purucker, *The Esoteric Tradition*. Theosophical University Press, Pasadena 1973, deel 2, hst. 29 ‘Circulations of the Cosmos’, blz. 857-8.

Mars is in slaap. Heeft Mars nog wel invloed op het zonnestelsel?

Het klopt dat de bol die wij Mars noemen, momenteel in een soort slaaptoestand is. Alle planetaire bollen maken gedurende hun totale levensperiode perioden van rust en passiviteit door. Tijdens zo’n periode hebben vrijwel alle wezens die actief waren op deze bol, die bol verlaten. Zij zullen, als de cyclus van slaap voltooid is, daarna weer een nieuwe periode van actief leven starten. Dan zal de fysieke bol Mars weer ontwaken en even actief worden als onze fysieke bol Aarde nu is.

Nu is de invloed van de planeet Mars binnen het Zonnestelsel nog steeds aanwezig. Hoe dat kan? Omdat het leidende planeetwezen achter Mars nog steeds werkzaam is, ook al zijn een of meer van zijn gemanifesteerde bollen tijdelijk inactief. Vergelijk het met een mens die zittend werk doet. Hij doet tijdelijk weinig met zijn benen maar is heel actief in zijn denkwereld. De invloed van die mens binnen zijn

gezin en de samenleving is even groot als anders.

De totale planeet Mars bestaat, net als een mens, uit vele niveaus van bewustzijn. Hij heeft naast de bol die we zien nog 6 (of, vanuit een andere optiek gezien, zelfs 11) andere bollen, meer etherische bollen. Die bollen hoeven niet in een slaapperiode te zijn terwijl de voor ons zichtbare bol dat wel is.

Invloed van goden en mensen

Ik begrijp dat goden ook gewoonten en levenspatronen hebben. Door de tsunami in Oost-Azië zijn de as van de aarde en zijn omlooptijd een heel klein beetje veranderd.

Mijn vraag is: ligt de oorzaak dan hiervoor bij de mens, omdat wij er een zootje van maken? Of is de tsunami het gevolg van handelingen en gewoonten van de goden? Dan oogsten wij mensen de gevolgen van oorzaken die door goden zijn bewerkstelligd. Met andere woorden: ik begrijp de interactie tussen goden en mensen niet.

Antwoord

De verwevenheid tussen de verschillende rijken van de natuur is een ingewikkeld onderwerp, dat overwoekerd is door allerlei vooroordeel en misverstand. Het idee van straffende of belonende goden, dat in de exoterische godsdiensten naar voren komt, slaat volgens ons de plank volledig mis. Goden straffen of belonen niet. Ze grijpen niet in bij menselijke aangelegenheden. Het heeft dus ook geen enkele zin tot hen te bidden.

Hoe zit het dan wel?

Welnu, voor dat antwoord willen we een gedachte-experiment doen. Stel je een cel voor in je pink. Die cel is opgebouwd uit talloze atomen. Elk atoom heeft een kern met daaromheen circulerende elektronen, precies zoals planeten rond de zon draaien. Uiteraard is de schaal dan heel anders en zijn de snelheden vele malen hoger. Stel nu dat op een elektron van een atoom in je linkerpink een wezen woont. Eén vluchtige gedachte van ons is voor dat wezen een allesomvattende eeuwigheid. Immers, hij wordt geboren, groeit en sterft binnen de tijdspanne van die ene gedachte. Het is zelfs goed mogelijk dat zo'n elektron tijdens die gedachte geboren wordt, sterft en weer geboren wordt. Kortom, de patronen van een mens zijn dus voor hem eeuwige wetten, hoewel die mens wellicht gedurende zijn leven enkele malen van gewoonten verandert.

Zo leven wij mensen in de gewoontepatronen van kosmische wezens. We kunnen ze goden noemen. Ze staan echter niet los van ons. We horen bij hen, zoals dat atoom in onze pink bij ons hoort.

Zo horen wij bij de levende planeet Aarde. We zijn allen een mentale bouwsteen in onze planeet.

Alle levende wezens, hoog of laag in de hiërarchie van bewustzijn, werken zo samen, vormen de Natuur. Ze bestaan met en door elkaar.

De wezens van de hogere rijken der natuur werken met de Natuur mee. Dat wil zeggen dat ze zich zo identificeren met de totaliteit van leven, dat ze zich vrijwillig en zelfbewust scharen in het grotere geheel. Hun gewoontepatronen ervaren wij als eeuwige wetten, omdat we de kleine veranderingen daarin niet of nauwelijks kunnen waarnemen. Ook de goden groeien in bewustzijn. Als gevolg daarvan zullen ook hun pa-

tronen veranderen. In een natuurlijke en harmonieuze situatie zal de mens meegroeien en als het ware gelijke tred houden met de groei van de goden, zij het natuurlijk op zijn menselijke niveau. Zo boven, zo beneden.

De wezens beneden de mens – dieren, planten, mineralen, elementalen – werken in feite ook mee met de Natuur, zij het onzelfbewust. Voor hen zijn wij ook wetten der natuur en instinctief volgen ze ons.

De disharmonie in de natuur is niet te wijten aan de lagere rijken der natuur, zomin als de 'schuld' gelegd kan worden bij de hogere rijken. Het 'probleem' zit hem vaak bij mensen. Relatief beschouwd hebben we nog maar kort geleden het denken en het ermee gepaard gaande zelfbewustzijn ontwikkeld. De goden werken zelfbewust mee met de Natuur; de lagere rijken der natuur doen dat onzelfbewust. Wij staan daar tussenin. Wij kiezen nog vaak voor onze zelfzuchtige begeerten, druisen daarmee tegen de samenwerking in de Natuur in en veroorzaken daardoor disharmonie, die zich ontleedt als rampen, zoals de huidige pandemie of zoals de grote tsunami van zestien jaar geleden. Kosmische veranderingen, voortgekomen uit het zich langzaam veranderende patroon van de goden, hoeven zeker niet tot menselijke rampen te leiden. Integendeel. De voortdurend zich veranderende verschillende kosmische invloeden bijvoorbeeld stellen ons in staat ons verder te ontwikkelen. Alleen als we zelfzuchtig omgaan met de omstandigheden, ons meer toe-eigenen dan ons toekomt, ontstaat de disharmonie. De lagere rijken van de natuur kunnen niet anders dan op de door ons gecreëerde disharmonie reageren, wat wij vervolgens interpreteren als een van buitenaf komende ramp. We hebben echter zelf de oorzaken hiervoor geschapen.

Veel meer hierover vind je in het *Lucifer* themanummer van april dit jaar, 'Leren van de Pandemie'. (te downloaden via www.blavatskyhouse.org).

Meer informatie over de verschillende rijken der natuur vind je in het artikel 'Mensheid, de sleutel voor harmonie in de natuur', op blz. 109 van het huidige nummer.

Over het ontwikkelen van vaardigheden

Volgens de Theosofie wordt de mens niet geboren met een blanco, onbeschreven blad. Maar mensen moeten, tijdens hun opgroeien, toch altijd alle vaardigheden aanleren?

Antwoord

Inderdaad: geen enkel mens dat geboren wordt is een 'onbeschreven blad papier', omdat hij geboren wordt met het karakter dat hij had opgebouwd tot aan het einde van zijn vorige incarnatie. En met 'karakter' bedoelen we ook onze capaciteiten en gevoelens en idealen. Zoals we na een nachtrust wakker worden als onszelf – niet plotseling als een ander mens – zo is dat ook na de lange rust die we 'dood' noemen. Maar dat neemt niet weg dat we onze reeds verworven eigenschappen weer moeten activeren. Dat is geen 'nieuw aanleren' maar 'weer oppakken'. Als we na een zomervakantie weer starten met onze dagelijkse taken, moeten we er ook weer eventjes inkomen.

En daarbij kan een kind niet zonder de stimulansen en leiding van zijn omgeving, zijn medemensen. Hun invloed zorgt ervoor dat alle sluimerende zaden in zijn karakter de een na de ander kunnen ontkiemen. Hij wordt gedurende het proces van reïncarna-

tie altijd aangetrokken tot precies die omgeving, dat gezin, die leefgemeenschap, waarin de match maximaal is, waarin hij de prikkels vindt die zijn sluimerende eigenschappen oproepen. Die aantrekkingskracht kan positief of negatief zijn. In het laatste geval word je aangetrokken tot juist die mensen en die omstandigheden die je in je vorige levens hebt gehaat, waartegen je je steeds hebt afgezet.

Alle mensen waarmee het opgroeien-de kind in aanraking komt, dragen bij aan het stimuleren van zijn latente vermogens. Dat houdt dus een verantwoordelijkheid in. Welke aspecten in het opgroeiende kind spreken we aan? Leren we het kind zelfbeheersing van-uit zijn eigen begrip en geweten? Die aspecten die we aanspreken, zullen in het ontvankelijke bewustzijn van een kind gaan resoneren en tot een kracht uitgroeien.

We hebben als kind tijd nodig om onze kwaliteiten door middel van ons nieuw opgebouwde lichaam naar buiten te brengen en te leren beheersen. Dat kost gemiddeld 21 jaar, tot aan onze volwassenheid. Dan zijn alle aspecten van ons karakter weer wakker geroepen en is ons lichaam volgroeid, en kunnen we – als we de kansen die ons leven biedt ook pakken – zelfstandig ons bewustzijn weer verder ontplooien. Dan kunnen we een andere kleur geven aan ons denken en doen.

Elk kind moet dus zijn eigen capaciteiten weer actief maken. Bij kwaliteiten die deze mens al zeer veel incarnaties versterkt heeft, gaat dat relatief snel. Denk aan de snelheid waarmee de meeste jonge kinderen leren lopen en fietsen, en de taal van hun opvoeders leren. Wie op oudere leeftijd nog een nieuwe taal probeert te leren, krijgt dat zelden in zo'n vlot tempo gedaan. Het is een bevestiging van wat de Theosofia leert.

In de verre, verre toekomst, zo volgt hieruit, zullen we niet na ongeveer 21 jaar volwassen zijn, maar in veel kortere tijd. We hebben dan immers al zo vaak onze spirituele, mentale en stoffelijke vermogens naar buiten gebracht, zodat dat proces veel sneller gaat.

Kun je met angst geboren worden?

Wanneer je wordt geboren, kun je dan een fundamentele angst bij je hebben? Hoe ziet u dit psychologisch gezien?

Antwoord

Een mens is geen onbeschreven blad. Bij de geboorte neemt hij zijn erfenis van vorige levens mee. Zijn vermogens, zijn karakteristieken, maar ook zijn zwakheden en angsten, die in het vorige leven niet opgelost werden, manifesteren zich in een nieuw leven. Stel dat iemand in het vorige leven een angst had voor bepaalde zaken en het is hem niet gelukt zich daarvan te bevrijden, dan wordt hij in zijn nieuwe leven met een zekere gevoeligheid, een bepaalde kwetsbaarheid voor angstgevoelens geboren. Je wordt altijd wat je jezelf gemaakt hebt.

Dit geldt voor 'gewone' reïncarnaties, waarbij het menselijk bewustzijn na het sterven zich compleet terugtrekt in de innerlijke gebieden. Soms echter, vooral als iemand jong overlijdt door ziekte of geweld, is de aantrekkingskracht van die ego tot het uiterlijke leven nog zo groot dat hij binnen de sfeer van de Aarde blijft en binnen enkele jaren weer wordt wedergeboren. In dat geval is zijn persoonlijke geheugen niet uiteengevallen en zal hij dezelfde specifieke, concrete angsten kunnen hebben als voor zijn dood. Bijvoorbeeld een angst voor een concrete situatie.

Je bent echter niet gedoemd te blijven

wie je bent. Zeker niet! Je kunt nieuwe gedachten leren denken, zwakheden overwinnen, je karakter veredelen. Dat is de kern van onze cursus *Anders Denken*. Elke angst kan dus overwonnen worden.

Angst is een attractie tot iets negatiefs, iets wat je afkeer, afschuw of haat inboezemt. Angst is een soort passieve haat. Angst bindt daarom, hoe vreemd dat ook klinkt. Je voedt gedachten die je zelf afschuwelijk vindt. Neem als voorbeeld mensen die van thrillers en horrorfilms houden. Ze kunnen 's nachts niet slapen of krijgen nachtmerries, maar willen de volgende horrorfilm toch weer zien.

De remedie is simpelweg andere gedachten denken. Je kunt, als een angstige gedachte in je opkomt, een gedachte van een tegengestelde karakteristiek denken. Ben je bang voor spinnen? Stel er een betere gedachte tegenover. Voor de spin ben jij een reus. Spinnen horen bij de natuur. Het is tegen je principes om dieren zomaar te doden, enzovoort. Gedachten zijn reële levende energieën, die gevoed worden door het menselijke denken. Dus als je gedachten van een andere karakteristiek voedt, zal je, als je dit volhoudt, elk angst kunnen overwinnen. Dit is een methode die door de eeuwen heen beproefd is, die ook in de cursus *Anders Denken* uitgelegd wordt en sinds enige tijd ook door sommige psychologen en psychiaters gepropageerd wordt.

Bedenk: met de werkelijke Mens kan nooit iets desastreus gebeuren. Immers, we zijn monaden, in essentie grenzeloos bewustzijn. We leven in een kosmos van orde en wetmatigheid, waar samenwerking het patroon is, mededogen de natuurlijke WET en bovenpersoonlijke liefde alles in dynamische harmonie bij elkaar houdt. Er kan ons in wezen niets gebeuren!

Activiteiten Agenda

Online cursussen *Anders Denken en Levenswijsheid*

In de cursus *Anders Denken* begin je bij jezelf, dat wil zeggen bij je eigen denken. Hoe werkt het denken? Wat zijn gedachten eigenlijk? Hoe kun je je eigen denken sturen en hoe doorbreek je gewoontepatronen? In de cursus *Levenswijsheid* (vervolg op *Anders Denken*) onderzoek je zeven grondwaarheden waarmee je een universele levensvisie kunt opbouwen.

De cursussen leren je door middel van zelfstandig onderzoek een praktische levensfilosofie te ontwikkelen die helpt bij het beantwoorden van levensvragen en het oplossen van de problemen in de wereld.

Dit jaar 2020-2021 worden de cursussen online aangeboden: twaalf inspirerende bijeenkomsten voor € 50,-.

Aanmelden kan via:

<https://blavatskyhouse.org/nl/cursussen/>

Online Lezingen

Alle lezingen zijn online. Ze zijn interactief: de spreker gaat gedurende de lezing in op de vragen die luisteraars per mail of chat stellen.

Inloggen kan via onze website:

<https://blavatskyhouse.org/nl/lezingen/locaties/online/> en via ons YouTube-kanaal

https://www.youtube.com/channel/UC_aZbnwNpsg-BaMG5DyMMfvA/videos.

Alle lezingen worden op ons You-Tube-kanaal gezet. Je kunt ze dus altijd later nog bekijken.

Wat is Theosofie?

23 september 19.30 uur

De naam 'Theosofie' betekent 'Goddelijke wijsheid'. Theosofie is zo oud als de mensheid denken kan. Ze leert dat al wat leeft Universele Wetten volgt en dat er een essentiële eenheid schuilgaat achter de grote verscheiden-

heid aan vormen en levensuitingen. Deze visie vormt de basis voor ethiek.

Levenswijsheid

30 september 19.30 uur

Je kunt het niet kopen, krijgt het ook niet op school en kunt het ook niet direct uit boeken halen. Toch weten we allemaal dat het bestaat: levenswijsheid. En dat het te ontwikkelen is, als je met een leergierige, open blik in het leven staat. Zoals vele wijze mensen die ons zijn voorgedaan in deze zoektocht naar inzicht, en waarvan we kunnen leren.

Deze lezing is een introductie voor de cursussen *Anders Denken* en *Levenswijsheid*, waar je mee aan de slag kunt om zelfstandig levenswijsheid te ontwikkelen.

Het goede leven volgens Plato

Wat is het goede? Is dit niet een vraag die iedereen bewust of onbewust bezighoudt? Plato staat vooral als filosoof bekend. Maar zijn werk verraadt hem als boodschapper van de Esoterische Wijsbegeerte of Theosofia. Vanuit de huidige theosofische kennis kunnen we zijn boodschap heel goed leren begrijpen en er belangrijke levenslessen uit trekken. Wat bedoelde Plato met 'het Goede'? En wat betekent dat voor goed leven? En hoe kun je dan het goede leven?

07 oktober 19.30 uur Het Ene

14 oktober 19.30 uur Socrates over schijn en werkelijkheid

21 oktober 19.30 uur Plato's ideale staat: een levensschool

28 oktober 19.30 uur Het *goede* leven in een turbulente tijd

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van
den Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactie: Joke de Jong-van Wijk,
T: 06-44424848 (b.g.g. 070-3461545)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijzen:
Papieren abonnement
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Digitaal abonnement
€ 15,00 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 2,50
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.blavatskyhouse.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of
enige andere manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor
International Study-centre for
Independent Search for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen
en verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften,
en het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

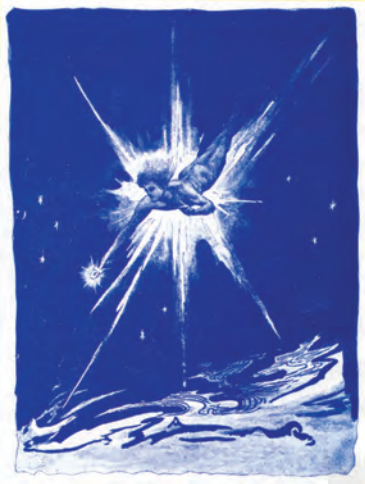

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)